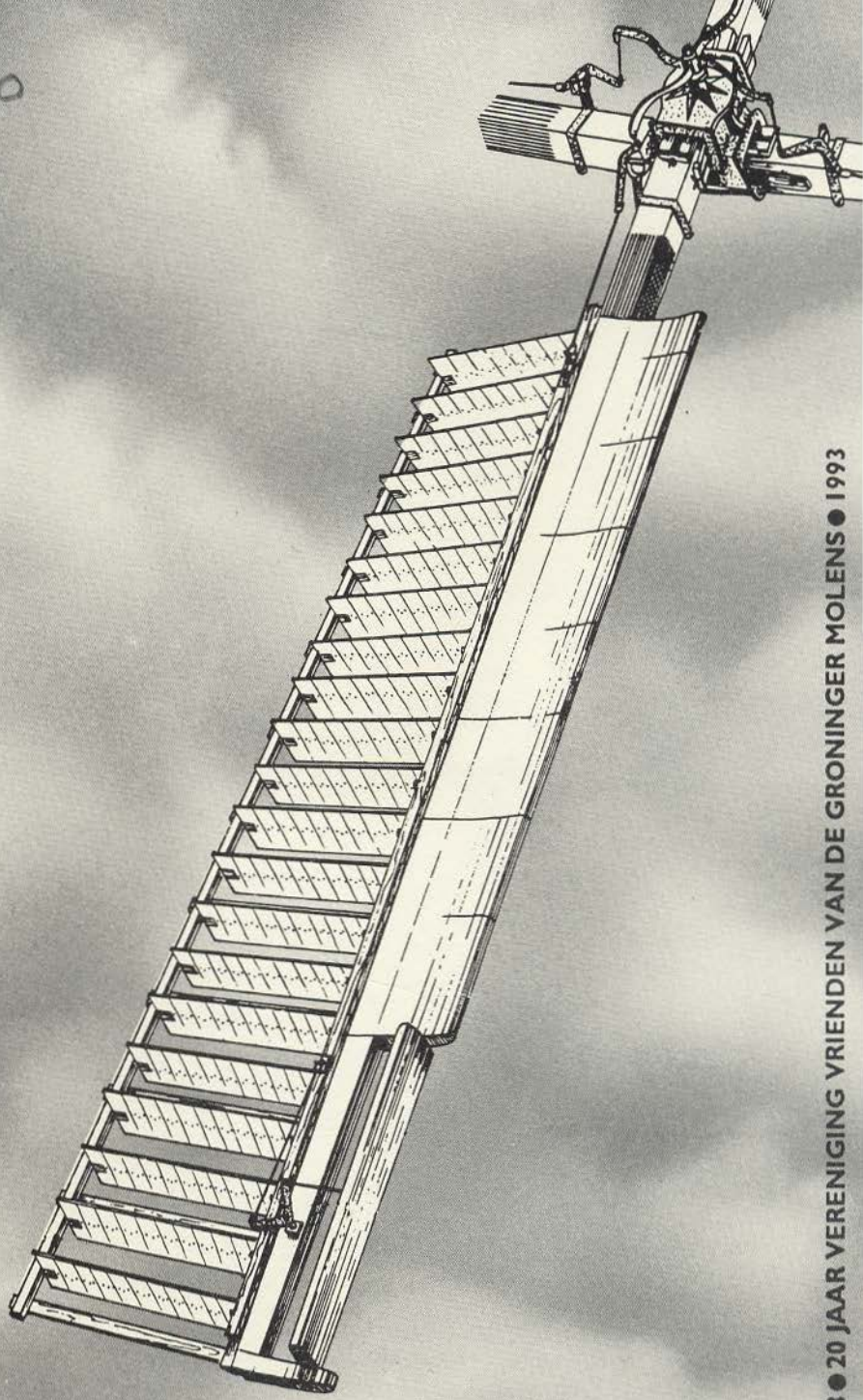

DE ZELFZWICHTER 1993

70

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*
FA. DOORNBOS & PETERS

A-kerkhof 33 - 9712 BC GRONINGEN
Telefoon 050-120807

Naar windmolen

Goeswert

te Feerwerd voor:

- * tarwemeel
- * tarwebloem
- * rijst
- * gort
- * pannenkoekenmeel
- * gemengd graan
- * en andere molen-
produkten (ook
voor zelfbakkers
(sters)

Dinsdag t/m zaterdag geopend
13.30 - 18.00 uur.

MOLENAAR ROLF WASSENS

TEL. 05941-1545.

- * *Wedgewood*
- * *Kristal*
- * *Tafelbestek en
Tinnen artikelen*

WOLDRING

Oosterstraat 19
Groningen - Tel. 050-133880

*Meubels
en
Verlichting*

WOLDRING

Stoeldraaijerstraat 25
Groningen - Tel. 050-143222

DE ZELFZWICHTER

Jaargang 20. nummer 70
Juni 1993

De Zelfzwichter is het orgaan van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, opgericht 4 oktober 1973. Het blad verschijnt in de maanden **maart, juni, september** en **december**. Aan het lidmaatschap van de Vereniging van minimaal **f 20,-** per jaar is het abonnement van **De Zelfzwichter** gekoppeld. Losse nummers kosten **f 2,50** exclusief porto.

Correspondentie-adressen

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens: Postbus 213, 9700 AE Groningen.

Redactie van De Zelfzwichter: C. E. van der Horst, Langeweg 10, 9679 HP Scheemda, telefoon 05979-13 46.

Adressen dagelijks bestuur van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens:

T. de Jong (voorzitter), Barkstraat 15, 9745 BV Hoogkerk, tel. 050-56 59 53.

Dr. F. L. Humbert (secretaris), Oosterweg 11, 9751 PA Haren (Gr.), tel. 050-34 81 69.
Mevr. B. Tiemens (Penningmeester), Stein van Malsenstraat 21, 9842 PS Niezijl, tel. 05947-1 34 50.

B. Dijk (technisch adviseur), Aduarderdiep 3, 9833 TG Den Ham (Gr.), tel. 05903-17 22.

Redactie

C. E. van der Horst, Scheemda

W. O. Bakker, Harkstede

H. Berends, Sebaldeburen

H. A. Hachmer, Nieuwe Pekela

P. van Dijken, Uithuizermeeden

Aan dit nummer werkten mee:

C.E. van der Horst, G.J. de Vries, P. van Dijken, M.E. van Doornik, H. Berends, J.E.J. Sterenberg, A. Westers, H. Blaauw, H.A. Hachmer en B. Oomkens.

Vormgeving en montagewerk

M. E. van Doornik, Westernieland

Zet- en drukwerk

Drukkerij Actief Scheemda, Scheemda

In deze Zelfzwichter:

Redactioneel	2
In memoriam	3
Molennieuws	4
Nieuwe paaltjasker	8
Nationale Molendag	9
Jaarverslag 1992	12
Financieel overzicht 1992	15
Draaipremie	17
Provinciale Monumentennota	18
Nanne Jans Mulder (2)	20
Dauw over dorstig land	25
Jaarvergadering 1993	28
Waarzitten onze leden?	29
Sarrieshutten in Groningen	30
Verstild verleden (6)	32
Over een molenverzameling	33
Oostgroninger maaldagen	36

Redactioneel

Onze Vereniging twintig jaar! Een feestelijk gebeuren!

Er is veel bereikt aangaande het molenbehoud in deze afgelopen periode. Maar wat zouden wij graag willen kijken naar nog eens twintig jaar verder, dus in het jaar 2013. Zouden wij dan onze 82 molens nog bezitten? Zouden zij er dan nog in goede staat bij staan? Zouden wij dan nog altijd actieve (vrijwillige) molenaars hebben?

Het moet! Met elkander zullen we hier naar moeten streven. De vooruitzichten zijn somber. De provinciale subsidie wordt afgebouwd en komt na 1995 geheel te vervallen. De Rijksoverheid is ook al niet te scheutig meer en ook de gemeenten worden zwaar getroffen door allerlei bezuinigingen. Als de nood het hoogst is, is de redding vaak nabij. Wellicht dat er in het bewuste jaar 2013 een geheel andere wijze van subsidiëring zal bestaan en dat onze zorgen van nu soepel zullen zijn opgelost.

Zeker is dat wij ook dan molens zullen moeten kunnen tonen aan de dan levende mensen. De molen heeft in het verleden te veel betekend voor onze welvaart, dat deze technische monumenten zo maar vergeten zouden mogen worden.

De volgende 'Zelfzwichter' van september 1993 zal in het teken staan van het 20-jarig jubileum van onze Vereniging. In verband hiermede zal binnengekomen kopij worden verwerkt in het december-nummer.

C.E. van der Horst

In memoriam Binne Jongsma

Op 8 mei j.l. is op 72-jarige leeftijd, in zijn woonplaats Wolvega, na een ernstige ziekte de heer B. Jongsma overleden.

De heer Jongsma heeft veel betekend voor de Groninger molenwereld en mede door zijn inzet is het grote molensterven tot staan gekomen.

Als ambtenaar van de Planologische Dienst van de Provincie Groningen was hij vanaf 1949 belast met de afdeling molenzaken en uit die hoofde was hij een actief lid van de destijds actieve Provinciale Groninger Molencommissie. Ook voor de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens heeft de heer Jongsma veel betekend. Hij stond aan de wieg van de Vereniging en behoorde tot de mede-oprichter hiervan. Tot in 1979 bekleedde hij het secretariaat van de Vereniging.

Daarnaast heeft hij veel werk verricht voor 'De Zelfzwichter'. Vanaf het prille begin in 1974 werkte hij aan ons blad mede en vanaf 1976 tot 1985 fungeerde hij als eind-redakteur. Veel artikelen en foto's van zijn hand verschenen in die tijd en ook later deed de huidige redactie nooit tevergeefs een beroep op hem.

Bij zijn verhuizing van Groningen naar Wolvega werd hem in 1989 het ere-lidmaatschap toegekend. Hij ontving dit uit handen van de Commissaris der Koningin, de heer H.J.L. Vonhoff.

Voorts zullen velen zijn naam herinneren als samensteller van het Groninger Molenboek (1981). De schrijver van dit boek, de legendarische molenhistoricus B. van der Veen Czn., heeft hij met raad en daad terzijde gestaan bij de totstandkoming van dit standaardwerk.

Naast de grote molenverdiensten zullen zij, die de heer Jongsma gekend hebben, hem blijven herinneren als een aimabele, vriendelijke persoonlijkheid met een opmerkelijke mate van innerlijke beschaving.

Hij zal nog heel lang in onze herinnering voortleven!

Onze innige deelneming gaat uit naar zijn vrouw en kinderen.

Moge hij ruste in vrede.

C. E. van der Horst.

Een historisch moment: op 18 april 1989 krijgt de heer B. Jongsma (links) een tinnen bord cadeau van CdK. H.J.L. Vonhoff.
(foto MEvD)

Molennieuws

De nummers bij deze molennieuwtjes verwijzen naar het molennummer in de tweede druk 1981 van het Groninger Molenboek.

7. **Koren- en pelmolen *De Jonge Hendrik te Den Andel.***

Na jaren van opknappwerkzaamheden door vrijwilliger Martin van Doornik en in enkele gevallen ook door de molenmaker, is de molen eindelijk maalvaardig opgeleverd. Op 5 maart j.l. is de molen feestelijk in bedrijf genomen en er wordt voortaan op iedere vrijdag gemalen. Het is niet zo dat de Groninger beroepsmolenaars er een concurrent bij krijgen. Het graan wordt zelfs bij een van hen ingekocht en de opbrengst van het in Den Andel gemalen meel is bestemd voor het onderhoud van de molen. De bevolking uit de omgeving is het molenwinkeltje van wijlen Tiddo Muda nog niet vergeten en dat zorgt voor zeer gunstige omzetten. Met de opbrengsten van slechts twee maaldagen bijvoorbeeld kunnen nieuwe kozijnen voor de stellingdeuren en nieuwe stormluiken al heel binnenkort gerealiseerd worden!

Gestaag wordt er doorgewerkt aan de restauratie van het oude muldershuis van Tiddo Muda. Om verzakkingen tegen te gaan, is er een betonnen plaat geheel onder het huis aangebracht. In mei is het dak verwijderd en zal worden vervangen, echter met oude pannen erop. Als beschermd monument zal het huis in de originele staat worden teruggebracht. Het zal dan een fraaie twee-eenheid met de molen vormen!

9. **Poldermolen *De Krimstermolen te Zuidwolde.***

Het elektrische kruierwerk van de molen is ontzet en daardoor moet de vrijwillige molenaar zijn molen met de hand verkruien. Dit gebeurt dan ook, alleen op een wat bijzondere manier. Via een Engelse takel tussen de staart en haken van de rondgaande kruiketting. Verder is het houtwerk in de Dekkerstroomlijn verrot.

18. **Koren- en pelmolen *Ceres te Spijk.***

De schade, die deze molen tijdens de zware storm op 13 januari j.l. opliep, is weer hersteld. De fa. Dunning heeft op 1 april een nieuwe pensteen geplaatst en tevens nieuwe roede-kettingen geleverd. Door de vrijwillig molenaar Henk de Haan zijn nieuwe stormstutten van bankirai geïnstalleerd.

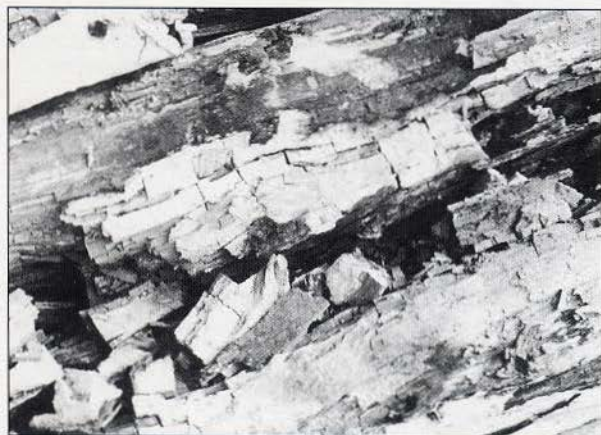
23. **Korenmolen *Olle Widde te Ten Post.***

In april 1993 heeft molenmaker H. Vaags te Aalten opdracht gekregen voor het maken van een nieuwe kap en het gaande werk.

34. Koren- en pelmolen *De Vier Winden* te Pieterburen.

Zaterdagmiddag 27 februari j.l. heeft deze molen voor het laatst gedraaid. Bij controle in de kap bleek dat het penlager gloeiend heet liep, waardoor het vet geheel dun werd en over de penbalk liep. De pensteen bleek stuk en door het uitbreken van stukken steen en gruis liep de zaak fout. Afgelopen met draaien.

Tevens zal deze molen een grote beurt moeten ondergaan, met name de kap. De koppen van de voeghouten zijn slecht, alsmede de burge-meester en wethouders. De stormluiken zijn verrot, het houten halslager te diep ingesleten. Lekkage bij het halslager. Achter is de korte spruit verrot, waardoor de staart is verzakt, de korte schoren twijfelachtig en de bevestiging aan de staart slecht. De kosten zijn begroot op f 44.414,-. De toegezegde bijdrage middels de BRRM-regeling voor 1993 bedraagt f 7.892,- en voor 1994 f 26.748,-. Hiermee is begin mei 1993 een begin met de herstelwerkzaamheden gemaakt. De vrijwillig molenaar alhier, Piet van Dijken, heeft gezien de stand van zaken omtrent deze molen en de medewerking van de eigenaar, zijn biezen gepakt en is medio april molenaar geworden op de molen *Windlust* te Zandweer.

Pieterburen: zou je daarin een korte spruit herkennen?

Foto: M.E. van Doornik, 13 mei 1993.

38. Koren- en pelmolen te Ganzedijk.

Gestaag wordt hier verder gewerkt aan de restauratie. De kap, welke zondag 25 april nog naast de molen lag, is inmiddels weer dicht. Ook de betimmering, zoals stormschild, stormluiken enz., is inmiddels aangebracht. Wel dient nog schilderswerk hieraan te geschieden. Op een afvalhoop achter de molen troffen wij oude platen pelblik en een gedeelte van een totaal door houtworm aangetaste pelkuip. Wordt nu ook het binnenwerk aangepakt?

39. Poldermolen *De Helper* aan het Paterswoldse Meer.

Deze molen is voorzien van nieuwe fokken met remkleppen op de roeden. Bijzonder aan deze remkleppen is, dat de neus van de fok nu in zijn geheel om kan worden gezet. Vroeger kon slechts de helft van de neus om worden gezet, hetgeen de remmende werking niet ten goede komt. Daarnaast is in januari de molenkolk achter de molen uitgebaggerd door een draadkraan.

121. Koren- en pelmolen *De Jonge Jan* te Uithuizen.

De restauratie van deze molen vordert gestaag. Inwendig zijn kap-, steen- en pelzolder geheel vernieuwd, nieuwe trappen geplaatst en sleutelstukken onder de legeringsbalken van de waaierzolder geplaatst. Een tegenvaller was er ook al, want oorspronkelijk zouden twee boven-tafelementsstukken moeten worden vervangen, maar bij het verwijderen van de twee oude stukken, bleek dat ook de overige zes stukken en een gedeelte van de kruiring moesten worden vervangen. Inmiddels is dit gereed. Op de grond is de oude kap opgeruimd en in stukken afgevoerd en nu ligt de geheel nieuwe kap gereed, echter nog zonder bedekking (25 april). Wel ligt de bovenas, gegoten bij ijzergieterij J. M. de Muick Keizer te Martenshoek, nr. 100, anno 1902, weer op de lagers. De oude pensteen en het oude ijzeren halslager konden weer worden gebruikt. Een nieuwe staart ligt inmiddels ook al bij de molen en de kruiliier ligt geverfd en al op de stelling. Ook de binnenroede zal weer worden gebruikt, een nieuwe buitenroede zal moeten worden gemaakt in de werkplaats te Adorp. Onderin de molen liggen o.a. nog een nieuwe teruglooppal, stormluiken, stormschilddelen en rooster vloerdelen voor de nieuwe kap. Ook aan de bijbehorende sarrieshut is het werk flink opgeschoten. De muren zijn hersteld, de pannen liggen weer op het inmiddels beschoten dak. Beide schoorstenen staan nog op de grond. Ook is er een nieuwe voordeur met nieuw kozijn geplaatst.

123. Korenmolen *De Onderneming* te Vierhuizen.

Voor herstel aan deze lesmolen in Vierhuizen is voor 1993 een bedrag van f 46.751,- toegezegd. De totale herstellkosten zijn begroot op f 58.438,63. Voor het resterende bedrag van ruim f 11.700,- wordt nu dekking gezocht door het aanschrijven van fondsen.

140. Koren- en pelmolen *Fortuna* te Noordhorn.

In het gastenboek staan voor 1992 ruim 250 handtekeningen, maar we schatten dat zo'n 600 bezoekers de molen bezocht hebben. Naast Noordhorners, Zuidhorners, Grijskerkers en andere Nederlanders waren op de molen te gast: Australiërs, Canadezen, Britten, Fransen,

Zwitsers, Tsjechen (geen Slowaken zoals zij helaas zelf nadrukkelijk vermeldde(n)), Hongaren, Amerikanen, Zuidafrikanen, Denen, Polen en Natasja en Georgy uit Rusland. Een bloemlezing uit de opmerkingen in het gastenboek:

(Deen) Onbegrijpelijke techniek, ben zelf timmerman. Bij ons niet zulke "hoog" technische molens.

(Zwitser) Bijzonder mooie molen bezichtigd. Ik wens de "handwerkern" veel geluk met hun mooie hobby en het in ere houden van oude tradities.

(Duitsers) Wij zijn echt onder de indruk van deze oude molen. Bedankt voor de plezierige rondleiding.

(Nederlanders) Alle bewondering voor het enthousiasme, waarmee deskundige vrijwilligers deze prachtige molen onderhouden.

(Amerikaan) Ongelofelijk, geen andere woorden.

(Hongaren) Het hoogtepunt van deze vakantie is het bezoek aan deze molen. Wij zijn nu in de prachtige molen, die in dit mooie land staat, te midden van fantastische mensen. Wij bewonderen de oude techniek. Wij hebben nog nooit een molen gezien. Hartelijk dank voor de rondleiding en voor het geven van dit mooie gevoel.

Molen "Fortuna" te Noordhorn, welke erg goed wordt bezocht.

Foto: J.A. van Krimpen, september 1973.

(Rus) Dank voor dat u ons dit hebt laten zien. De eenvoud en de harmonie welke uitgaat van dit oude gebouw en deze oude technieken is een gewelddadige rustgeving voor ons.

(Fransman) Zeer verheugd door dit verrassende bezoek en de gegeven rondleiding.

(Brit) Wij Britten zijn een traditioneel volk, behoudt u deze traditie a.u.b.

(Pool) Fortuna - pamiakta.

Uit de opmerkingen van de Russen begrijpen wij nu waarom Tsaar Peter de Grote zo groot is geworden. Een interpretatie van de andere opmerkingen laten wij graag aan u zelf over, want wat past het nog eenvoudig vrijwillige molenaars hier aan toe te voegen.

De Midwolder paaltjasker

door G. J. de Vries.

Het heeft een paar jaar geduurd, maar de paaltjasker is er nu echt! Op initiatief van onze Vereniging heeft de gemeente Scheemda een paaltjasker laten bouwen door de Provinciale Stichting Werkgelegenheids-Projecten te Wildervank.

De tjasker is al een tijdje klaar en werd in de maand mei 1993 opgesteld bij een natuurplas in Midwolda van de Stichting het Groninger Landschap aan de Sebo Ennemaweg van Midwolda naar Winschoten, iets ten oosten van het Midwolderbos.

De molen is vanaf de weg goed te zien. Een bordje geeft uitleg over de molen.

De tjasker heeft op die plaats een redelijke windvang en zal een natuurgebiedje van water voorzien. Op deze wijze wordt getracht weer de groei van veen te bevorderen dat hier nog in de ondergrond aanwezig is.

De molen zal worden voorzien van 4 zeiltjes en wordt bemand door de vrijwillig molenaar Johan Teuben uit Winschoten. De Scheemder wethouder Pieter Drenth, die de financiering van de molen heeft geregeld bij de gemeente, zal als tweede molenaar fungeren. De Molenstichting Oldambt zal de tjasker in beheer nemen.

De gegevens zijn als volgt:

vlucht	5.40 m
diameter vijzel	0.40 m
lengte vijzel	2.70 m
bouwjaar	1993
eigenaar	gemeente Scheemda
beheerder	Molenstichting Oldambt, Postbus 17, 9679 ZG Scheemda

Molen- en fietsdag 8 mei trokken 200 deelnemers

door H. Berends

De fietstocht door het Westerkwartier die door de VVV van Grijpskerk onder auspiciën van de ANWB was uitgezet, was wederom een groot succes. Nog altijd zijn er deelnemers die bijvoorbeeld verrast zijn door de mooie omgeving waarlangs de fietstocht voert. Ook zijn er enkelen onder de deelnemers, die van het bestaan van onze molen in Sebaldeburen niets afwisten.

Afzien

Zo'n 200 geregistreerde bezoekers konden in het gastenboek bij de poldermolen *De Eendracht* worden geteld. De praktijk leert dat een aantal bezoekers niet in het gastenboek tekent, zodat het bezoekers aantal ruim boven de 200 zal hebben gelegen. We kunnen daar om ook terugzien op een geslaagde dag. Mede door het fraaie weer konden de fietsers en de molen aan hun trekken komen. Voor de fietsers was de wind soms iets te hard. Voor de molen daarentegen was deze wind juist nodig om zijn kunnen te laten zien. Omdat het wateroverschot nihil was, werd het uitgeslagen water direct weer via een duiker naar de molen geleid. Op deze wijze kon de molen de gehele dag in bedrijf worden gesteld. Voor veel fietsdeelnemers was de fietstocht over de reed naar de molen een hele opgave. Een paar dagen voor de fietstocht was de reed nog met een wals aangereden. De uitwerking was dit keer jammer genoeg nihil. Het materiaal bleef niet vast liggen. Met wind tegen en een rulle

asfaltpuinlaag moest er een prestatie worden geleverd. Maar de vooruitzichten streelden de meeste deelnemers de tong. Eenmaal bij de molen aangekomen kwam de pannekoeklucht menigeen al tegemoet. Op een gegeven moment kon er haast niet tegen gebakken worden. Dozen eieren, kilo's meel en liters melk werden omgezet in heerlijke pannenkoeken, die bij de deelnemers gretig aftrek vonden. Onder de bezoekers waren mensen uit Vlissingen en Amstelveen.

Rietfonds

Omdat de gemeente niet zo scheutig is met de verstrekking van subsidie voor een nieuw rietdek op de molen moet er middels fondswerving, bedelbrieven en een collecte geld worden ingezameld om de rietdekker te kunnen betalen. De kosten van een nieuw rietdek zijn groot op 25.000 gulden. De Molenstichting Westerkwartier heeft slechts f 7.000,- per jaar voor deze molen ter beschikking. De collectebus voor het rietfonds bracht deze dag aan giften een bedrag van

f 57,70 op. Alle gevers hartelijk dank. Het is nu nog onzeker of en wanneer de molen van nieuw riet voorzien kan worden. Dat het nodig is hebben de bezoekers afgelopen zaterdag met eigen ogen kunnen aanschouwen. Her en der kan zo door het rietdek naar buiten worden gekeken, terwijl alleen de ramen uitzicht naar buiten zouden moeten bieden.

En verder

Op zaterdag 19 juni a.s. komt de

Friese oldtimerclub een molentocht maken door het Westerkwartier. Het ligt in de bedoeling om met zo'n 30 oude auto's eenzelfde rondrit te maken als de afgelopen molen fietstocht. Bij de poldermolen *De Eendracht* zal waarschijnlijk worden gepicknickt, waarna de stoet verder richting Grijpskerk, Noordhorn en Enumatil gaat. Dus als u van oude auto's houdt moet u beslist op deze zaterdag even naar de molen komen tussen ongeveer 12.00 en 13.00 uur.

Nationale Molendag 1993

door Martin E. van Doornik.

Die dag was het volop Kerkorgeldag, Landelijke Fietsdag en Nationale Molendag. Hoewel de krachtige noordooster, zes op de schaal van Beaufort en meer, waarschijnlijk veel fietsers ervan heeft weerhouden hun ijzeren ros te bestijgen, was diezelfde wind

juist prima voor de molens. De molenaars kregen alle gelegenheid om het publiek te laten zien, wat er gebeurt als zo'n molen volop draait.

Den Andel

Ongeveer 90 bezoekers kwamen naar *De Jonge Hendrik* in Den Andel, waaronder drie buitenlanders uit Zweden. Verder kwam de burgemeester van driemolenstad Winschoten, de heer J. J. Postma, samen met zijn vrouw een kijkje nemen. In zijn hoedanigheid als voorzitter van de Stichting 'De Groninger Molen' bood hij een Groninger koek en cadeaubonnen aan de vrijwilliger als blijk van waardering voor zijn inzet voor deze molen.

De op vrijdag gemalen voorraad meel raakte op Molendag bijna uitverkocht. De heer R. J. Clevering, een bekende Groninger molenpersoonlijkheid, kwam eveneens een bezoekje brengen. Hij is hier in Den Andel geboren en opgegroeid en kent aldus de molen zeer goed. De verse meelgeuren en de wit meelbestoven zolders maakten hem laaiend enthousiast, omdat deze 'Molen van Muda' weer een werkend monument is geworden. Ook oud-molenaar Geert Spoelman

uit Mensingeweer was op *De Jonge Hendrik* en liet goedkeurend het meel tussen zijn vingers glijden. Van de zes in de omgeving zichtbare andere molens draaiden alleen *De Ster* in Winsum niet (door een slechte kap, maar wel opengesteld) en *De Vier Winden* in Pieterburen ook niet (in restauratie).

Kort daarna wierp helaas het overlijden van molenvriend B. Jongsma een schaduw over het Groninger molenland en al gauw fietste ik terug naar Den Andel om daar de wieken in de rouwstand te zetten. Hetzelfde gebeurde in Eenrum op *De Lelie*.

.... in de rouwstand

(foto MEvD)

Winsum

De op 17 december 1992 opgerichte Molenstichting Winsum greep de

Nationale Molendag aan, om het startschot te geven voor de actie om nieuwe donateurs te werven. De nieuwbakken stichting presenteerde die dag op de stelling van *De Vriendschap* in Winsum de nieuwe molenbrochure. De doelstelling van de stichting is het behoud van de vijf molens in de gemeente Winsum. Ze zullen onder de zorg van de stichting komen.

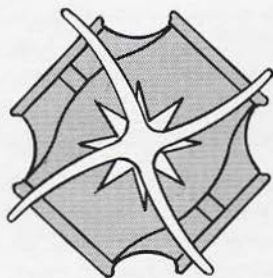
De andere twee molens in deze gemeente, in Adorp en Wetsinge, zijn particulier bezit en vallen buiten de stichting. Met name molen *De Ster* verkeert in slechte staat, vooral de kap betreffende. Er liggen al plannen klaar om *De Ster* weer in maalvaardige staat te brengen. De deuren van het Winsumer molenduo waren op de Nationale Molendag opengesteld en men kon er bezoekers ontvangen.

Roodeschool

Zoals ieder jaar met Molendag gonsde het in en om de poldermolen *Goliath* van grote activiteiten. De molen is hard aan een nieuw rietdek toe, maar de hiervoor benodigde kosten zullen de reguliere onderhoudskosten ver overschrijden. Daarom heeft de zeer actieve vrijwilligster, mevr. Ida Wierenga-Spijk plannen gemaakt om donateurs en sponsors te werven. Met de Nationale Molendag is deze actie gestart, die tot 10 juli 1993 zal duren. De heer J. P. J. Knol, bestuurslid van de Stichting 'De Groninger Molen' deed de openingswoorden, gevolgd door een muzikaal optreden van de

Eemskapel. Naast de molen was een grote feesttent, waarin diverse activiteiten heeft plaatsgevonden. In de molen zelf hield de rietdekker een rietexpositie. 's Middags was er een show van schapenscheren en

een groot piratenkoor deed een poging om de *Goliath* te veroveren, een heel amusant spektakel. Met ongeveer 700 bezoekers keek Ida zeer tevreden terug op haar geslaagde Molendag.

Jaarverslag over 1992

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Gedurende 1992, het negentiende bestaansjaar van onze Vereniging is het ledental met elf verminderd tot 711 per 31-12-92.

Het aantal nieuwe leden is gelijk gebleken aan de hoeveelheid opzeggingen en de teruggang is te wijten aan het niet kunnen innen van de contributies.

Het bestuur is tien keer in vergadering bijeengekomen.

Zoals gebruikelijk zijn er voor de leden de algemene (voorjaars)vergadering en de najaarsvergadering georganiseerd, maar naar aanleiding van opmerkingen aangaande de beleidsnota's uit 1991 is er een extra ledenvergadering gehouden op 10 april waar alleen deze beleidsnota aan de orde is gesteld.

Op die extra vergadering is een verhelderende bespreking gevoerd over de beleidsplannen, de intenties van het bestuur zijn verduidelijkt en nog bestaande misverstanden zijn uit de weg geruimd. Het resultaat hiervan is geweest dat op de algemene vergadering het aangepaste beleidsplan zonder meer is vastgesteld.

Op de voorjaarsvergadering hebben we eindelijk de langverwachte film "Herbouw Bovenrijge" kunnen aanschouwen. Dank zij het initiatief van onze Vereniging is de molen *Bovenrijge* herrezen en zij is nu weer regelmatig in werking op de nieuwe standplaats in Ten Boer. Op de najaarsvergadering is het naar aanleiding van het beleidsplan opgestelde concept van een jaarplan gepresenteerd.

Het concept heeft de leden geen aanleiding tot het maken van opmerkingen gegeven. De heer W.O. Bakker heeft op de najaarsvergadering een dia-serie over voormalige windmolens in de provincie Groningen laten zien.

Excursie:

Op zaterdag 26 september is de jaarlijkse molenexcursie gehouden met als reisdoel deze keer hoofdzakelijk de molens in de zuidoosthoek van Groningen en Drenthe. Zoals gewoonlijk is de excursie voortreffelijk voorbereid en geleid door de excursie-commissie, bestaande uit de heren B. Dijk en G.F.J. Koster. De deelnemers zijn voorzien van een reisbeschrijving waarin ook wetenswaardigheden over het gebied en de molens zijn vermeld. Geruime tijd is doorgebracht in het Nationaal Veenpark te Barger-Compascuum. Op de terugweg is een bezoek gebracht aan de *standermolen* te Ter Haar. Het weer heeft optimaal meegewerkt met een maximum temperatuur van 26 graden, en een strakblauwe hemel. Dit is weer een zeer geslaagde excursie geweest (zie ook het verslag van de heer M. E. van Doornik in *De Zelfzwichter*, jg. 19, nr. 68, pgs. 7 tot en met 10).

Public Relations:

De commissie public relations die gebaseerd is geweest op samenwerking met de Stichting De Groninger Molen, heeft weinig activiteiten kunnen ontplooiën. Door gebrekkige communicatie tussen de voorzitter en de leden van deze commissie is men onvoldoende bijeen gekomen. De activiteiten zijn tenslotte tijdelijk (?) opgeschort. Het is de wens van het bestuur dat de commissie duidelijker gaat worden gestructureerd en dat er welomschreven taak- en doelstellingen worden geformuleerd, waarin tevens rekening is gehouden met de beschikbare budgetten. Onafhankelijk van de p.r. commissie is er een molententoonstelling geweest in de expositieruimte Het Golden Zieltje in Termunterzijl.

De heren G. de Vries en C.E. van der Horst zijn actief bij de organisatie en voorbereiding van de expositie betrokken geweest.

In Vierhuizen heeft de Dorpsvereniging ter gelegenheid van de Nationale Monumentendag actie gevoerd door pannekoeken en zakjes molenmeel te verkopen. Dit gebeurde in samenwerking met de heer A. Groen, vrijwillig molenaar op *De Onderneming*. De opbrengst van de actie is voor vijftig procent ten goede gekomen aan de molen. Dergelijke acties worden door onze Vereniging bijzonder gewaardeerd en het bestuur hoopt op navolging en herhaling.

Nationale Molendag:

Tenminste 57 molens hebben op 9 mei gedraaid. Over het weer is niet iedere molenaar even enthousiast geweest. Soms was de wind te hard, waardoor fietsers het hebben laten afweten, soms heeft het geregend en op enige molens is een te vroege afname van de wind geconstateerd. Toch zijn hier en daar relatief veel bezoekers langs gekomen. Veelal zijn zij door persberichten geattendeerd op bijzondere activiteiten die door vrijwillige molenaars zijn georganiseerd.

Overige commissie-activiteiten:

Behalve de p.r.-commissie en de excursiecommissie zijn er nog de archiefscommissie, de kascontrolecommissie en de redactie-commissie. (Voor deze laatste zie de paragraaf zelf-zw.) De archiefcommissie heeft een registratie/beschrijvingsformulier ontwikkeld, dat kan worden gebruikt voor een eenduidige omschrijving van zowel bestaande als verdwenen molens. Een handleiding en een toelichting op het formulier zijn in bewerking. Het commissiewerk is enigszins vertraagd als gevolg van het ontbreken van uitzicht op de noodzakelijke archiefruimte. De kascontrolecommissie, bestaande uit de heren Wecke en Van Driel, heeft na controle de boekhouding in orde bevonden. Het bestuur heeft de opmerkingen van de commissie aangaande het financiële beleid ter harte genomen. Helaas is ons het reservelid van de commissie, de heer H. Leutscher ontvallen. In zijn plaats is benoemd de heer P. van der Veen. Tegenwoordige leden van de commissie zijn mw. M. Strijkstra-Kalk en de heer J. van Driel.

Molens:

De Fraeylemamolen te Slochteren is na vervanging van vijzel en vijzelbak opnieuw in bedrijf gesteld op 23 mei. Namens onze Vereniging heeft de voorzitter, de heer De Jong het woord gevoerd en een pakket smeervet aangeboden.

Op 2 oktober is *De Palen* te Westerwijtwerd na een grondige restauratie officieel weer in gebruik gesteld. Namens onze vereniging sprak de secretaris de heer F.L. Humbert. Over de gebeurtenissen is meer uitgebreid verslag gedaan in ons verenigingsorgaan, *De Zelf-zwichter*. Er is een tjasker gereed gekomen onder auspiciën van de gemeente Scheemda. De feitelijke installatie op een nog nader te bepalen locatie laat nog even op zich wachten.

De Zelfzwichter:

Het blad is, zoals wij gewend zijn, vier keer per jaar verschenen, maar het kost de redactie veel moeite de vier nummers voor of op de uiterste data bij de leden bezorgd te krijgen. De kwaliteit van het drukwerk is door wijziging van het lettertype sterk verbeterd. Ook de kwaliteit van de inhoud stemt de lezers in het algemeen tot grote tevredenheid. De adverteerders leveren een gewaardeerde bijdrage aan het budget dat voor het blad beschikbaar is. De redactie is momenteel als volgt samengesteld:

C.E. van der Horst, hoofdredakteur; W.O. Bakker; H. Berends; H.A. Hachmer, o.a. advertentie-acquisiteur; P. van Dijken, nieuw lid per 1992. Verzorging van de lay-out als altijd door de onontbeerlijke M.E. van Doornik. Verzending door de heer en mevr. Dijk te Den Ham.

Contacten met andere organisaties:

Het overleg tussen een delegatie van het bestuur en het dagelijks bestuur van de Stichting De Groninger Molen, is na een korte opleving als weinig zinvol ervaren en derhalve voorlopig gestaakt. Van de zijde van de provincie is verschenen het ontwerp van de monumentennota: "Niet om het Monument alleen". Het provinciaal bestuur stelt daarin voor haar jaarlijkse bijdrage aan het onderhoud van molens binnen twee jaren te beëindigen. Het bestuur heeft daartegen schriftelijk bezwaar aangetekend. Deze kwestie zal ook in de komende periode nog de nodige zorg en aandacht vragen. Het herinrichtingsplan deelgebied Westerwolde blijkt onvoldoende rekening te houden met het aspekt windvang ten behoeve van molens. Tezamen met aanverwante organisaties heeft het bestuur bezwaar aangetekend tegen de voorstellen tot aanplant van bomen in de nabijheid van molens. Op een hoorzitting heeft de secretaris namens de Vereniging het woord gevoerd. Een en ander heeft tot nu toe niet tot de beoogde aanpassing van de voorstellen geleid. Bestuursleden zijn aanwezig geweest op de algemene jaarsvergadering van De Hollandsche Molen te Amsterdam, en bij de ledenvergadering van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars te Arnhem.

Het Bestuur:

Volgens rooster zijn de heren Graeler, Van der Horst en Humbert afgetreden. De heren Graeler en Van der Horst hebben zich niet herkiesbaar gesteld. Voor het vele werk dat zich als bestuurslid, respectievelijk secretaris hebben verricht, zijn zij op de jaarvergadering uitbundig bedankt door de voorzitter. Aan beiden is een tinnen herinneringsbord aangeboden als blijvend blijk van waardering. De heer Humbert heeft zich herkiesbaar gesteld en is herbenoemd.

Huidige Samenstelling van het Bestuur:

T. de Jong, voorzitter; F.L. Humbert, secretaris; mw. B. Tiemens, penningmeester; B. Dijk, technisch adviseur; J. van Dijk, lid; H. Duym, lid; G.F.J. Koster, lid; J.R. Rubingh, lid; G. de Vries, lid.

Volgens de statuten dient het bestuur uit minimaal 7 tot maximaal 11 personen te bestaan. De jaarvergadering heeft het voorstel van het bestuur om voorlopig de sterkte op negen personen te houden, overgenomen.

Vooruitblik 1993:

De voorgestelde activiteiten zijn weergegeven in het jaarplan voor 1993. De viering van het twintig-jarig bestaan zal veel aandacht en energie vragen.

F. L. Humbert.

Financieel jaaroverzicht 1992

Omschrijving LASTEN	rekening 1991	begroting 1992	rekening 1992	begroting 1993*
Zelfzwichter	f 7876,42	f 7500,00	f 9536,49	f 9000,00
Excursie	3920,89	4000,00	2789,86	4000,00
Inkoop	1484,42	1000,00	301,75	1000,00
Voorlichting/Public Relations	1233,82	4000,00	6371,35	1500,00
P.R.-fonds				500,00
Ledenvergadering/-administratie	3482,72	1500,00	1540,49	2000,00
Bestuurskosten	3680,37	2300,00	1537,20	2600,00
Afschrijvingfiekosten	1366,00	1500,00	866,00	1000,00
Documentatie/Archief	766,45	1200,00	505,85	1000,00
Archiefonds			694,15	300,00
Subsidies aan derden	3125,00	3000,00	3275,00	2500,00
Molenfonds	0,00	0,00	0,00	500,00
Batig Saldo	1064,82	0,00	0,00	0,00
TOTALE LASTEN	f 28000,91	f 26000,00	f 27418,14	f 25900,00

Omschrijving BATEN	rekening 1991	begroting 1992	rekening 1992	begroting 1993
Contributies en giften	f 17616,00	f 17000,00	f 17759,44	f 17000,00
Advertentieverkoop	2000,00	2000,00	2250,00	2000,00
Excursie	3630,00	4000,00	2415,00	4000,00
Verkoop	1160,39	2500,00	2137,72	2000,00
Rente	904,52	500,00	1146,96	900,00
Subsidies van derden	2690,00	0,00	0,00	0,00
Vergaderingen	0,00	0,00	0,00	0,00
Nadelig saldo	0,00	0,00	0,00	0,00
Bijdrage uit P.R.-fonds			1709,02	
TOTALE BATEN	f 28000,91	f 26000,00	f 27418,14	f 25900,00

* Begroting zoals deze is goedgekeurd op de Najaarsvergadering van 13 november 1992.

Toelichting bij de rekening en de balans 1992

De rekening 1992

Lasten:

De Zelfzwichter:

De verhoogde kosten van de Zelfzwichter zijn toe te schrijven aan het nieuwe lettertype dat in 1992 voor het eerst in gebruik is genomen. De drukker moet hiervoor namelijk een extra handeling uitvoeren.

Voorlichting en Public Relations:

Afgelopen jaar is er een nieuwe uitrusting aangeschaft voor beurzen en tentoonstellingen in de vorm van bijna 70 vergrote en bewerkte foto's. Het materiaal is reeds te zien geweest in het Golden Zieltje in Termunterzijl. Voor de aanschaf van dit materiaal stond voor 1991 f 1.400,- begroot en voor 1992 f 1.000,-. Daarnaast is er een 1992 speciaal hiervoor een subsidie verkregen van f 2.500,-. Dit bedrag had in het P.R. fonds gestort moeten worden, maar door een foutje van de penningmeesters is dit vorig jaar op het jaaroverzicht terecht gekomen (zie rekening 1991, subsidies van derden). In feite hebben we dus 1991 met een negatief saldo afgesloten in plaats van een batig saldo.

In totaal hadden we dus f 4.900,- begroot voor nieuwe tentoostellingsmateriaal.

Doordat de afspraken met de uitvoeren fotograaf niet geheel helder waren, is het totaal bedrag uiteindelijk op f 5.169,65 gekomen. Het bestuur is zich ervan bewust dat voor dit bedrag officieel toestemming gevraagd had moeten worden.

Wat betreft de jaarafrekening: o.a. ook vanwege de tegenvallende kosten van de Zelf-zwichter, kan het hele bedrag niet uit de jaarinkomsten worden betaald.

Bovendien is besloten zoveel mogelijk de begrote bedragen aan de betreffende posten toe te kennen, met name bij de posten waarbij al een fondsvorming wordt gedaan in verband met grote uitgaven. Omdat bijvoorbeeld de archiefcommissie dit jaar "zuinig heeft geleefd", maar wel onkosten in de toekomst verwacht, wordt de resterende f 694,15 naar het Archiefonds overgeheveld.

Balans

Omschrijving ACTIVA	Balans 31/12/90	Balans 31/12/91	Balans 31/12/92
Vaste activa: goederen	2564,00	1198,00	332,00
voorraden	6100,00	3577,50	4020,05
Liquide middelen	22555,81	28609,51	28552,52
Debiteuren	3710,00	95,00	120,00
Provincie Groningen:			1500,00
TOTAAL ACTIVA	f 34929,81	f 33480,01	f 34524,57
Omschrijving PASSIVA	Balans 31/12/90	Balans 31/12/91	Balans 31/12/92
Eigen vermogen:			
pr-fonds	5000,00	5000,00	4790,98
molenfonds	6000,00	6000,00	6000,00
archieffonds	2000,00	2000,00	2694,15
algemene reserve	19458,49	14933,79	15705,34
Crediteuren	2471,32	5546,22	5334,10
TOTAAL PASSIVA	f 34929,81	f 33480,01	f 34524,57

Het totale nadelig saldo van de jaarrekening f 1709,02, zal daarom uit het P.R.-fonds moeten komen. Daarnaast zal in het P.R.-fonds geld gereserveerd moeten blijven voor een nieuwe lesbrief, die in 1992 voor f 2000,- stond begroot, maar wat nog niet is uitgegeven en nu in de overleg posten verdwijnt.

We hadden ook kunnen besluiten het fotomateriaal over een aantal jaren af te schrijven, maar dat heeft als nadeel dat het ook de komende jaren een kostenpot is. Tenslotte zijn de fondsen bestemd voor grote uitgaven. (Zie ook fondsen)

Subsidies aan derden:

Dit bedrag is samengesteld uit: f 3000,- voor de Stichting Groninger Molenvrienden; f 125,- voor het donateurschap van het Samenwerkingsverband Lauwerszee; f 50,- voor de Stichting Nationaal Contact Monumenten Bescherming en f 100,- gift bij het jubileum van de Slochter Molenstichting.

De balans:

Passiva:

Fondsen:

Het P.R. fonds blijkt groter dan in het najaar op de begroting is beschreven. Uit het vorige lustrumjaar blijken we nog f 1500,- tegoed te hebben van de Provincie Groningen (zie debiteuren). Daarmee komt het fonds op f 6500,- minus f 1709,02 is f 4790,98 waarin een reservering wordt opgenomen voor de lesbrief. Het archiefonds komt op f 2000,- plus f 694,15 is f 2694,15. (zie toelichting rekening)

Activa:

Debiteuren:

De reeds genoemde f 1500,- van de Provincie Groningen stamt uit 1989. Deze f 1500,- zit ook in het debiteuren bedrag f 3710,- van 1990 en had ook op de balans van vorig jaar moeten staan. Waarschijnlijk wordt het bedrag dit jaar uitgekeerd. Er wordt hard aan gewerkt.

B. Tiemens Penn.mr.

Reactie op het artikel over de draaipremie

door Jaap-Jan Sterenberg.

Dat er nu een voorstel wordt gedaan om de Groninger molens meer te laten draaien en daarmee ook nog een extra subsidie te verwerven, is natuurlijk een goede zaak. Alleen ben ik bang dat het in de praktijk niet altijd goed functioneert.

Voor een vrijwilliger van een molen met een geheel vrije biotoop zijn er geen problemen. Hij kan bij elke windrichting zijn molen lostrekken. Als voorbeeld noem ik de *Lange-*

landster Watermolen te Garmerwolde.

Helaas heb je molens, die bij bepaalde windrichtingen niet kunnen draaien, zoals de *Weddermarke* te

Wedderbergen. Dit soort molens vallen door hun biotoop als het ware uit de "markt". De vrijwilliger van zo'n molen voelt zich benadeeld en gaat op zoek naar een vrije molen met betere biotoop. Zijn impopulair geworden molen staat dus stil. Of de vrijwilliger besluit te blijven en laat zijn molen alleen nog draaien als de wind gunstig is en het hard waait. Hij kan dan door hard te draaien toch nog enige om-

wentelingen op zijn tellertje laten bijschrijven. Toch denk ik dat de draaipremie voorlopig de beste oplossing is, om de schaarse financiën enigszins aan te vullen, zeker nu deze nog kleiner worden door het t.z.t. wegvallen van de provinciale bijdrage.

Zal de draaipremie niet komen te vervallen als de provincie haar bijdrage stopt?

Noot van de redactie: Deze laatste opmerking is helaas juist. Nu de provinciale subsidie wordt afgebouwd, zal ook van een draaipremie geen sprake meer kunnen zijn.

Provinciale Monumentennota

door G. J. de Vries.

Sinds het verschijnen van de vorige 'Zelfzwichter' is er veel overleg geweest over het monumentenbeleid van de provincie Groningen.

Op woensdag 10 maart jl. is er een commissievergadering geweest waar goed gebruik is gemaakt van de gelegenheid tot spreken voor niet-statenleden.

Dit waren achtereenvolgens de heer J. J. Postma, voorzitter van de Stichting 'De Groninger Molens', mede namens alle moleneigenaren in de provincie, de heer D. J. Tinga namens de Vereniging Molenswerkgroep Oost-Groningen en mevrouw J. Wierenga-Spijk namens alle vrijwillige molenaars in de provincie Groningen. Er werd vervolgens een kilo meel uitgedeeld aan de commissieleden. Een prima molenlobby dus. De commissieleden hadden veel kritiek op de nota van Gedeputeerde Staten. De Gedeputeerde mevr. M. de Meijer wilde echter haar beleid doorzetten en stelde voor de onderhoudssubsidies voor de molens nog met een jaar te verlengen. De provincie Groningen besteedt ieder jaar $\pm$ f 2.000.000,- aan monumen-

tenbeleid. Hiervan wordt slechts f 350.000,- gebruikt voor het onderhoud aan de monumenten als borgen, kerken en molens. De rest van het geld gaat naar de provinciale organisaties die de monumenten beheren en naar de Monumentenwacht. De Monumentenwacht is een taak voor de provincies. Het onderhoud van de monumenten acht de provincie Groningen niet langer tot haar taak behoren.

De monumentenorganisaties in de provincie worden tot samenwerking gedwongen in de F.M.O., de Federale Monumenten Organisaties, die allemaal in het kantoor aan de Westersingel 43 te Groningen zetelen.

De provincie wil de f 2.000.000,- wel aan

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

- Boerderijen ● Bungalows
- Villa's ● Molens
- Recreatiebungalows
- Tevens golfplaatbedekking

Ook voor reparatie & onderhoud

05906 - 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

Het Veenkoloniaal Museum Veendam

Een van de grootste en meest veelzijdige musea
in de provincie Groningen

'Het verhaal van de Groninger Veenkoloniën'

Openingstijden

maandag gesloten, dinsdag t/m vrijdag:

11.00-17.00 uur, zaterdag en zondag: 14.00-17.00 uur

Het museum is te vinden in het centrum van
Veendam, tel.: 05987-16393

MULDER POT - KROPSWOLDE

KORENMOLEN *De Hoop*

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- * volkorenmeel
- * tarwebloem
- * viergranenmeel
- * pannekoekmeel
- * boekweitmeel

Geopend:

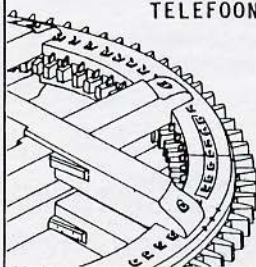
Di. t/m Vr. 13.30-17.00 uur, Zat.
van 9.00-12.00 en 13.30-17.00 uur.

Molenaar J.J. Pot,
telefoon 05980-9 49 53

MOLENMAKERS- BEDRIJF

Roemeling en Molema

KERKLAAN 5, SCHEEMDA
TELEFOON 05979-1660

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor Molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon 05700-12353

P. REITSEMA

AMBACHTELIJK MOLENAAR

Schipvaart 36

9883 PR OLDEHOVE

Producent van diverse soorten meel,
zoals:

- * VOLKOREN TARWEMEEL
- * MEERGRANENMEEL
- * GELETTE TARWE
- * ROGGEBOEM
- * ROGGE
- * HAVER
- * LIJNZAAD
- * PANNEKOEKMEEL

De molen is voorzien van een
pellerij, zodat we nog de
OUDERWETSE GORT voor u hebben.

Molen „De Leeuw”
Oldehove Tel. 05949-1628

DE KAMERSPECIALIST

HUUR

VERHUUR

ADVIEZEN

BEMIDDELING

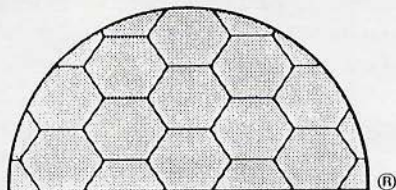
Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspannen.
Gespecialiseerd in Kamer-
verhuur.

Folkingestraat 18
9711 JW Groningen
Tel. 050-13 34 16

Geopend: 10-12 en 13-17.30 uur

de sterke kanten van Lamon

GEVEL REINIGEN en IMPREGNEREN
KELDER- en FUNDAMENTAFDICHTING
HOUTWORM- en BOKTORBESTRIJDING
SCHIMMEL- en ZWAMBESTRIJDING

LAMON

Produktieweg 8 9301 ZS RODEN Tel. 05908-12400

Mesthandel G. WEVER & Zn.

Uw adres voor:

**DRIJFMEST
VASTE MEST
VLOEIBARE SLIB
VASTE SLIB**

G. WEVER
Sellingestraat 26
9561 TB Ter Apel
Tel. 05995-1376

A. WEVER
Sellingestraat 22
9561 TB Ter Apel
Tel. 05992-4346

Heeft u er wel eens over nagedacht, dat er mogelijk vrienden, kennissen, relaties of familieleden zijn, die veel belangstelling hebben voor de Groninger molens? En dat die belangstellenden misschien lid zouden willen worden van de **Vereniging Vrienden van de Groninger Molens**, maar de stap nog niet hebben genomen? U zou hen daarbij kunnen helpen! Er bestaan daartoe heel wat aanleidingen! Met de feestdagen, zoals Sinterklaas en Kerstmis, verjaardag, etc. geeft u cadeautjes. Wat u precies zult geven, weet u soms niet, en dan draait het uit op een cadeaubon of boeken- of platenbon. Wees eens origineel en schenk een (toekomstig) molenvriend(in) een lidmaatschap van de Vereniging (voor een jaar). Wij willen u graag aanmoedigen zo'n origineel cadeau te geven. Voor elk nieuw aangebracht lid krijgt u van ons een molenlepelkje cadeau.

Ondergetekende:

(blokletters a.u.b.)

Hr./Mej./Mw.

Adres

Postcode Plaats

geeft als lid op (voor een jaar):

Hr./Mej./Mw.

Adres

Postcode Plaats

Hij/zij zal na ontvangst van een acceptgirokaart minimaal f 20,- overmaken en ontvangt daarvoor een molenlepelkje. Het contributiejaar valt samen met het kalenderjaar. Bij aanmelding na 1 oktober geldt het volgende jaar als vol kalenderjaar.

Datum

Handtekening

In gefrankeerde enveloppe toezenden aan de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,
Postbus 213, 9700 AE Groningen.

monumentenbeleid blijven besteden, maar wel op een andere wijze, die past bij haar taak op monumentenzorg, met name de aandacht voor de jongere monumenten.

De F.M.O. moet in 1993 een beleidsplan opstellen voor de komende jaren. De F.M.O. zal hulp krijgen van de provincie voor het opstellen van het beleidsplan.

genaren. Er zal wel enige tijd mee zijn gemeoid om op een lijn te komen met het toekomstig beleid. In dit beleidsplan zullen ook molens aandacht moeten krijgen. Nadat het beleidsplan gereed is, wordt dit plan besproken in de Statencommissie. Er kan dan voor de eerste keer worden geëvalueerd over het onderhoud van de monumenten.

Provinciale Monumentennota aangenomen!

Het College van Provinciale Staten heeft in haar vergadering van 7 april 1993 de nota 'Niet om het monument alleen' aangenomen. Waar wij bang voor waren is helaas gebeurd: de Provincie zal haar jaarlijkse bijdrage in de onderhoudskosten (voor molens maximaal f 1250,- per jaar) afbouwen. Door de vele protesten zag de gedeputeerde zich genoodzaakt de nota te wijzigen. Dit betekent concreet dat de onderhoudsregeling voor 1993 en 1994 ongewijzigd blijft. Voor 1995 wordt het provinciaal budget gehalveerd en vanaf 1996 wordt de regeling gestopt.

Het zal nog niet gemakkelijk zijn een plan te maken voor de drie deelnemers, De Groninger Borgenstichting met 1 borg in eigendom en 3 borgen in beheer, de stichting De Oude Groninger Kerken met 42 kerkgebouwen in eigendom en de Stichting 'De Groninger Molen' met 5 molens in eigendom en daarnaast vertegenwoordiger van 33 overige moleneigenaren in de provincie Groningen.

Er is door de genoemde stichtingen in het verleden een heel verschillend beleid gevoerd. Stichting 'De Groninger Molen' wil alle molens onderbrengen in regionale stichtingen. De Stichting Oude Groninger Kerken neemt daarentegen alle kerkgebouwen zelf in eigendom en geeft deze in gebruik uit aan plaatselijke commissies. De Groninger Borgenstichting neemt steeds meer borgen over van andere ei-

Begin 1995 zal het onderhoud van monumenten voor de tweede keer worden onderzocht. Deze evaluatie was al vastgelegd in het beleid dat de provincie in 1988 heeft vastgelegd. Daarin werd aangegeven dat er meer aandacht moet komen voor het onderhoud aan monumenten zodat er in de toekomst minder geld voor restauraties zou worden uitgegeven. Preventief onderhoud werd aanbevolen.

De monumenteneigenaren moeten de komende jaren trachten om de huidige provinciale subsidie op een andere wijze te verwerven. Hierbij zal in 1993 hulp worden verleend via de Stichting 'De Groninger Molen' om een actief financieel beleid te gaan voeren. Voor de meeste moleneigenaren zal het echter heel moeilijk worden om jaarlijks f 1.250,- per molen op een andere wijze te verwerven. Vele gemeen-

ten zullen in deze tijd van bezuinigingen niet staan te springen om hun huidige onderhoudssubsidie van 25% van f 5.000,- te verhogen naar 50% van f 5.000,-.

Inkomsten via allerlei akties zullen voor jaarlijkse exploitatiebijdragen niet eenvoudig zijn. Vooral eigenaren van de afgelegen poldermolens zullen heel moeilijk aan inkomsten kunnen komen. De komende jaren zal leren hoe dit verloopt. De ervaringen zullen begin 1995 moeten worden ingebracht in de toegezegde evaluatie.

Provinciale Staten zullen aan de hand van de uitkomsten van de evaluatie hun bij-

dragen kunnen herzien. Het besluit van 7 april j.l. behelst echter het stoppen van de provinciale subsidie. Het zal nog veel inspanning vragen om de provincie op andere gedachten te brengen.

Er werden twee evaluaties aangekondigd over het monumentenbeleid.

Tijdens de vergadering van Provinciale Staten op woensdagmorgen 7 april j.l. werd de provinciale nota behandeld. Er werd een motie door D'66 ingediend, gesteund door de overige oppositiepartijen, om het beleid ten gunste van de huidige monumenten bij te stellen.

Nanne Jans Mulder, een veelzijdig ondernemer uit de vorige eeuw (2)

door A. Westers.

Zagen we in het vorige nummer van 'De Zelfzwichter', dat Nanne Jans zijn bestaan als zeeman opgaf en molenaar werd. Nu zien we dat bij het overlijden van zijn vrouw de inventaris in het molenaarshuis bij de Aurora te Noordbroek wordt opgemaakt.

Bovendien blijkt zijn zoon nog een molen te Noordbroek te stichten, namelijk de nu nog bestaande De Noordstar.

Toen het gezin nog maar een half jaar in het huis bij de molen te Noordbroek wonde werd er nog een zoontje geboren, Jan. Vier jaar later, op 6 augustus 1821, stierf Renske, haar man met vier kinderen in de leeftijd tussen vier en zestien jaar achterlatend. Een paar jaar later, op 28 december 1824, hertrouwde Nanne Mulder met de dertien jaar jongere Jantje, dochter van de ontvanger der accijnzen te Blijham, Reinder Sikkens.

Uit dit huwelijk werd op 15 november 1825 nog een nakomertjes geboren. Reinhardt Henderikus. Voordat dit huwelijk plaatsvond diende eerst ten behoeve van de kinderen uit zijn huwelijk met Renske een inventarisatie zijn totale bezit opge maakt te worden. Het nam drie volle

dagen in beslag om al de roerende goederen te beschrijven en te taxeren. Zo maakten Nanne Mulder, de toezienend voogd over de minderjarige kinderen, zijn zwager Geert Pettjewijd, en zijn schoonzoon, Eltje Degenhart, samen met notaris Wildervanck uit Zuidbroek en de uit Veen dam overgekomen taxateur Henricus Savenije op woensdag 22 december 1824 een rondgang door de vertrekken van het woonhuis.

Van de op het noorden gelegen voorkamer ging het naar de aan de andere kant van de gang gelegen "mooie" kamer, waar, vermoedelijk in de kast, zijn jachtgeweer hing, en vandaar naar een klein kamertje, de keuken en een opkamer. Nanne Mulder bezat fijne spullen, veel

serviesgoed, Frans porselein, Engels aardewerk, karaffen met roemers, veel koper, tin en gelakte gebruiksvoorwerpen, pulpitrums, "gesneden" stoelen met trijp bekleed, een spinnenwiel, spiegels met vergulde lijst, in totaal dertien "schilderijen" (waarvan het grootste deel vermoedelijk ingelijste prenten waren), een staande pendule van wel f 30,—, drie tafellakens met vijftien servetten en mooi beddegoed. De Opkamer, een rommelkamertje, was kennelijk Nanne's domein, zijn weitas hing er, tegen de wand stonden enige kaarten en schilderen zonder lijst, twee andere schilderijen hingen aan de wand, de bedstee was volgestouwd met beddegoed, er stonden een zak met erwten, een vat bonen en een butte en er was een aantal boeken te vinden, waarvan enige zelfs met hun titel door de notaris vermeld werden: "1 groote bijbel 4,—; Flavius Jozefus 2,—; Reinond tien deelen 5,—; bijbel van Hamelsveld 8,—; Valetin Reis in vier deelen 2,—; Janssens reid door Italien twee deelen 1,—; Denon beschrijving van open neder Egipten twee deelen 1,20; Christendom en wijsbegeerte twee deelen 1,—; Bergman en Belgie 1,—; nog een partij andere boeken 25,—.

Waarschijnlijk was het plaatwerk van Denon een van de twee boeken die Nanne Mulder een acht jaar geleden op een boekverkoop in Oude Pekela had gekocht. Op 6 maart 1816 namelijk had Hindrik Kamerlingh, gepatenteerd boekverkoper uit "stad" ten huize van kastelein Klaas Franken vanaf een uur 's middags een openbare verkoping georganiseerd van "eenige losse goederen, bestaande in eene verzameling van Nederduitsche boeken, schrijfpapier, pennen, misdruk, zeekaarten e.d., waarvan eene catalogus (gedrukte) bij den opgenoemden Franken te bekomen is". Alles wat in Oude Pekela wat geld over had en enige kulturele belangstelling bezat kwam er op af, o.a. molenaar Jan Klatter, ontvanger Marinus Wildeboer, apotheker De Ruiters, landbouwer Melle Pott Sr, apotheker De Hosson,

schoolmeester Berend van Dijk, landbouwer Derk Houwink van 't Zuiderveen en de achttienjarige Albert Kranenborg, de latere molenaar te Oostwold. Zelfs uit omliggende gemeenten was men naar Pekela gekomen om deze kans niet te missen en een reis naar Groningen uit te sparen. Uit Winschoten was Evert Groeneveld, ontvanger der In- en uitgaande rechten en accijnzen, uit Blijham schoolmeester Hindrik Huizing Sikkens, de latere zwager van Nanne Mulder, en dominee Koppius aanwezig. Lang niet alle 222 grotere en kleinere boeken werden verkocht. Toch was de opbrengst redelijk te noemen, 49 gulden 19 stuiver. Volgens de voorwaarden waaronder de openbare verkoop gehouden zou worden zou over elke aankoop 5% extra betaald moeten worden "ten voordeele van den notaris". Notaris Piccardt ontving ca f 3,—, zodat het folioboek van elf stuiver, dat hij aan het begin van de verkoping al had aangekocht, er wel af kon. Nanne Mulder kocht van de boeken in folioformaat nummer 6 in de catalogus en wel voor een gulden vier stuiver, het hoogste bedrag dat op die middag voor een boek werd betaald! Als dit inderdaad het plaatwerk van Denon is geweest, dan was de taxatiewaarde even hoog als het aankoopbedrag, f 1,20.

De inventarisatie van Nanne Mulder's bezit werd de volgende dag voortgezet. Om negen uur was ieder weer present en werd de ronde gemaakt door de kelder met o.a. zijn vele potten, vaatjes met vis, olie en boter, een vliegekast, enige bloemstukken, aardappelen, wortels en knollen en flessen. Vandaar ging het naar een kantoor-tje, waar behalve een tafel slechts vier kleine schilderijen aanwezig waren, en naar de stal. Veel gereedschap. landbouwwerktuigen, een chaise met kussens, ladders en een balans met gewichten waren er te vinden, benevens twee vette koeien, een "vaalmelke" en een "tijdmelke" koe, een oud bruin merrypaard en een jonge dito, een jong en een oud var-

ken, een konijneshok. Toen de trap op naar de zolder, waar graan lag opgeslagen en wat ongeregeld een onderkomen had gevonden, als een oude armstoel, een paar visnetten, een hazel, hooi, juffers en stokken en een wieg, die volgens Savenije f 2,80 waard was. Via het erf, waar onder meer wat nieuwe en oude stenen lagen, een partij baggerturf en "eenige misse" (f 3,—), ging het gezelschap de molen binnen. Een wagen van f 20,—, een paar grote schalen en een balans, tien zakken en zeven mudde gort an andere zakken.

Toen ging men terug naar de eerstgenoemde voorkamer. Het moet voor Nanne een pijnlijk moment zijn geweest om zo maar voor iedereen de kastdeuren te openen en het mooie zilver van Renske haar sieraden en zelfs haar kleding te voorschijn te halen. Daar lag haar gouden oorijzer, "wegende 11 loot 9 korrel", volgens Savenije f 130,72½ waard, haar gouden halsketting en een paar spelden, de zilveren beugelhaak, de tuighaak, schaar en naaldenkoker met ketting, de zilveren vingerring, de breischede en daar de negen zilveren vorken en twee keer tien zilveren lepels, de rammelaar met bijtstuk, "byter", de twee suikerstrooiers en de punchlepel. Zelfs al haar kleding werd per stuk genoteerd, de jakken en rokken van rood, paars en geelgeruit vijfschacht, van wit en blauw baai, van bont katoen, van zijde en mousseline, haar "Italiaanse" hoed, haar nachtmuts, de floddermutsen, "floreten handsken", witte kousen en de mooie katoenen en zijden doeken. En het kleine in rood perkament gebonden Nieuwe Testament.

De derde dag ging heen met het beschrijven van de "titels en papieren", het huwelijkscontract, de aankoopaktes van de molen en van het huis en landerijen in Pekela, de scheepsportien, uitstaande credieten, waaronder "nog te goede wegens de in den loop van dezen winter te ontvangen gelden wegens de scheepsaandelen, na dato dezes, ongeveer de

somma van f 1000,—", en "4/20 aandelen in eenige wrakke protensien ten laste van de lijnbaan De Hoop", en onder de schuldbekentenissen de vermelding "nog verschuldigd als boekhouder van diversche scheepsrederijen f 4.700,—".

Uit het laatste blijkt, dat Nanne Mulder naast zijn beroep als molenaar als boekhouder/reder actief bleef. Toen in de twintiger jaren de economie weer aantrok, de scheepvaart en de scheepsbouw een nieuwe bloeiperiode tegemoet gingen, besloot hij op een gunsige lokatie, bij de Oudezijl onder Nieuwe-schans, een scheepswerf te bouwen. Aangezien deze vlak bij de Duitse grens zou komen te liggen had hij voor het aanleggen van "een houten loods en eene onoverdekte helling om tot eene scheepstimmerwerf te dienen" de toestemming van het Departement van Oorlog nodig. Deze werd hem op 24 februari 1826 verleend. Wellicht was de ingebruiksneming van deze helling voor Nanne Mulder reden om met de beide andere eigenaars, zijn schoonmoeder, Meiltje Siersema en Lammert Klaasens Tiktak, een neef van Eltje Degenhart, de in 1814 aangekochte behuizing, schuur en scheepswerf bij het middelste verlaat te Oude Pekela te verkopen. De nieuwe eigenaars werden Berend Hindriks Drenth, scheepstimmerman, en zijn vrouw, Helena Berends Bontdrager.

Mogelijk werd de "Hillegina", een kofschip van 57 ton, op de nieuwe werf gebouwd. De schipper, Wychger Jans Panman, verklaarde op 22 mei 1830 aan Nanne Jans Mulder, "meester scheepstimmerman woonachtig te Noordbroek" een bedrag van f 3.208,20 schuldig te zijn.

Op 29 oktober 1833 begaven notaris Piccardt van Oude Pekela en Nanne Mulder zich aan boord van een nieuwe schoenerschip, dat even beneden het Bultster verlaat in de Pekel A lag, "welk schip door of vanwege genoemden Mulder volgens deszelfs verklaring gebouwd was en afgeleverd stond te worden aan de Heer Abraham Zalm wonende te Amsterdam". Daar

werd geconstateerd, dat er te weinig touw en gereedschap was om het schip, dat in het slik was vastgelopen, weer naar het midden van het vaarwater te trekken. Requérant legde de schuld bij degene aan wie het schip moest afleveren en tekende protest aan tegen mogelijke, hierdoor veroorzaakte schade. Toch zou het allemaal in orde komen, want op 3 december 1833 stelde dezelfde notaris ten huize van de kastelein Willem Stuivinga "op de Hogebrug onder Blijham" de bijbrief op, waaruit blijkt, dat scheepsbouwmeester Nanne Mulder op zijn scheepstimmerwerf bij de Oudezijl onder de gemeente Beerta het kofschiphol de "Koophandel" in 1831 had opgezet, in 1832 "frisch van den bijl te water had gebracht" en in 1833 had voltooid en het in Delfzijl voor rekening van de heer Abraham Zalm, koopman te Amsterdam, had afgeleverd. Volgens de meetbrief op de Bult op 25 oktober 1833 onder nr 17 door scheepsmeter en ijkmeester van Everdingen afgegeven was het schip lang 27 el 28 duim, wijd 5 el 24 duim en hol 2 el 99 duim, en had het dus een inhoud van 190 ton.

Vermoedelijk heeft deze werf bij Oudezijl niet lang bestaan. Op 1 april 1835 liet Nanne Mulder, "korenmolenaar te Noordbroek", ten huize van kastelein Abel Roelfs Pott te Winschoterzijl 44 balken en 12 kromhouten veilen, die voor f 3.580,52 gekocht werden door scheepsbouwmeesters uit de omgeving, Harm Hesseling, Willen Kuiper, Harm de Wijk en Jan Drenth uit Oude Pekela, Koert Nipperus van Winschoterzijl en Klaas Sipkes de Vries uit Obergum.

Was dit het restant van zijn houtvoorraad?

Inmiddels waren de kinderen uit het eerste huwelijk van Nanne Mulder volwassen geworden en verlieten zijn, de een na de ander, het ouderlijk huis. Harm ging eind 1826 aan de Hogeschool te Groningen theologie studeren. Na zijn kandidaatsexamen vertrok hij naar Utrecht om er in 1832 zijn studie te voltooien. Na zeven en

een half jaar hulppredikant te Rolde te zijn geweest stond hij van 1841 tot aan zijn vroege dood op 12 oktober 1843 als predikant te Gieterveen. In 1833 overleed Jan, nog maar zestien jaar oud. Meiltje trad in 1834 in het huwelijk met Ailo Jans Bos, landbouwer te Noordbroek. Een jaar later ging ook Johannes een eigen gezin stichten toen hij trouwde met Jantje, de dochter van de landbouwer Pieter Eltjes Zuidhof te Noordbroek. Kort daarop trok Nanne Mulder, die intussen een paar jaar over de zestig was, zich als molenaar terug om plaats te maken voor zijn zoon Johannes, aan wie hij de molen met huis en land op 18 maart 1835 verkocht f 1.800,—. Op 22 maart 1842 was Johannes zijn vader hiervan nog slechts f 4.522,21½ schuldig, zoals blijkt uit een kasboek van Nanne Mulder, dat in de familie bewaard is gebleven. Johannes ging voortvarend te werk en liet in 1849 zelfs een tweede pel- en korenmolen bouwen. Vanaf dat moment was hij eigenaar van de beide molens te Noordbroek, de *Aurora* en de *Noordstar*.

Nanne Mulder was er de man niet naar om in ruste te gaan leven. Hij bleef voorlopig als landbouwer in Noordbroek wonen, maar had nog altijd veel besognes in Pekela. In 1832 was hij er met zijn kinderen al toe overgegaan de woning met het "fraaye tuinhuis" tegenover de Scholtens Klap, waar wij zulke gelukkige jaren hadden doorgebracht, voor f 850,— te verkopen aan schipper Melle Melles Pott Jr en zijn vrouw, Engeltje Kolk.

Hij richtte nu zijn aandacht op het gebied rond eht Hoemansmeer in Boven Pekela, dat nog niet geheel was afgegraven. Hij breidde zijn landbezit daar uit. Om te beginnen kocht hij in 1837 van Wietse Geerts Meyer, landbouwer te Nieuwe Pekela, een "kieltippe" (wigvormige stuk land), "zijnde een stuk woeste grond gelegen op het achterende van des verkoopers stadsveenplaats, bekend onder nummer 61 gelegen ter Nieuwe Pekela noord-

De op de foto malende molen "De Noordstar" te Noordbroek is in 1849 gebouwd door zoon Johannes Mulder als tweede molen. Foto: W.O. Bakker, 24 mei 1972.

kant stadsgrond; deze kieltippe maakt uit een gedeelte van de dal tot de voorzeide stadsveenplaats behorende en in den perceelsgewijzen kadastralen liggen van de gemeente Nieuwe Pekela bekend en te vinden onder sectie F numero 5823 in 't geheel groot drie bunder zeventig en negentig ellen: zullende het verkochte gedeelte van deze dal, hetwelk van het resterende genoegzaam door geuten was afgescheiden, verder en voortaan door sloeden worden afgescheiden". Volgens Meyer, die de kieltippe voor f 25,— verkocht, had zijn vader de grond destijds verworven uit de boedel van Jurjen Koerts.

Vijf jaar later wist Nanne Mulder er voor f 450,— een hieraan blokplaats "met zijn vooraf" aan toe te voegen, gelegen op numero 1 aan de Ommerlanderwijk, kadastrale sectie H nrs. 421 en 422, eigen grond. De ene helft behoorde al meer dan 26 jaar toe aan Klaas Lammerts Tiktak, landgebruiker te Nieuwe Pekela, de andere helft aan de eveneens aldaar wonende

landgebruiker Hendrik Jans Boon, die de grond al meer dan 37 jaar in zijn bezit had.

Aan de boerenplaats gevormd door de in 1818 aangekochte gronden en de beide bovengenoemde percelen gaf Nanne Mulder de naam *Aurora*, de naam van zijn molen te Noordbroek.

In de loop van 1844/45 ging hij er met zijn vrouw Jantje en hun zoon Reinhart Hendrikus wonen. In Noordbroek werden vooraf de nodige voorbereidingen genomen.

Zo werd het huis nr. 76 bij de molen, dat hij in 1820 van Johannes Smit had aangekocht, op 4 april 1843 voor f 3.550,— in het openbaar geveild en toegewezen aan het aanstaande bruidspaar Mr. Jan Gockinga, kantonrechter te Zuidbroek, en jonkvrouw Ida Elisabeth Quintus te Groningen. En om vóór de verhuizing schoon schip te maken werd er op 1 april 1844 een boel-dag gehouden, die twee dagen zou duren. Van bonestokken tot tobbes, van thee-goed tot leidfels, een balans, een kachelpijp, de vliegekast, tafellakens en servet-

ten, het spinnewiel, roemers, en kijker en een microscoop, een wafelijzer en schilderijen, dat alles en nog veel meer ging weg en bracht een bedrag van f 402,- op. De wieg, waarin als laatste Reinhart Hendrikus nog had gelegen, was verder in waarde gedaald en ging nu voor vijftig cent in andere handen over...

Eenmaal op *Aurora* wonend schonk Nanne Mulder al zijn aandacht aan de nieuwe boerenplaats. Landerijen die elders gelegen waren werden afgesloten, in 1845 en 1848 de bijna vergraven veenplaatsen aan "landszijde" in Oude Pekela. "waarop achter aan de Barlage zwet nog eenig hoogveen is zittende", een jaar later de "behuisde opstreckende meest nog ongecultiveerde plaats dal- of onland" op de Zuidveen.

Reinhart Hendrikus die trouwplannen had zou de boerderij overnemen. De officiële overdracht vond op 28 juli 1850 plaats ten overstaan van notaris Piccardt in het huis van Eltje Degenhart en zijn gezin, bij wie Nanne die maand was komen inwonen. De notaris legde met een zorgvuldige vermelding van alle ingewikkelde kadastrale gegevens vast, dat Nanne Mulder, "eige-

naar van het landgoed *Aurora* genaamd, volgens het kadaster groot 33 bunder 93 roeden en 35 ellen, deels onder de gemeente Veendam, deels onder de gemeente Pekela gelegen", dit bezit afstond aan zijn zoon Reinhart Hendrikus Mulder voor de som van f 2.000,-.

Jantje Sikkens zou tot aan haar dood in 1870 op *Aurora* bij haar zoon en zijn gezin blijven wonen. Nanne Mulder, misschien ziek en door zijn oudste dochter, Hendrikje, verpleegd, overleed te Oude Pekela op 25 maart 1851, zevenenzeventig jaar oud. Hij had in zijn persoonlijk leven door het vroege overlijden van Renske en zo veel van zijn kinderen veel verdriet gekend. "Het is aan deesen kant van de eeuwigheid ook ja maar een lijden en niets meer als verdriet" had hij heel lang geleden eens aan Renske geschreven. Toch had hij zich door zulke gevoelens niet uit het veld laten slaan, had in tegendeel - een echte veenkoloniaan - volop de mogelijkheden, die zijn tijd, de omstandigheden, zijn omgeving en zijn karakter hem hadden geboden, te baat genomen. Hij had veel bereikt, had goed voor zijn kinderen gezorgd en kon nu dan ook met een gerust hart zijn ogen sluiten.

Dauw over dorstig land

door H. Blaauw.

Zoals het Schildmeer daarginder ligt, helder en blinkend op een mooie voorjaarsdag, zo helder en klaar is ook dit verhaal van jonge liefde. Zo luidt K. ter Laan dit boek in.

De liefde speelde echter niet alleen een rol in het boek "Dauw over Dorstig Land" door Rein Brouwer. Ik herinner me nog heel goed, dat het voor velen geen zondag was geweest, wanneer ze niet bij het Schildmeer waren geweest. Daar werd gedanst en gezongen en de

eerste liefdesbanden werden gesmeed. Liefde in vele vormen aan de oever van het Schildmeer.

Dat er nog een andere vorm van liefde was aan diezelfde oever ondervonden twee broers op een vroege zondagmorgen.

Aldert en Jakob waren verwoede vissers. In de week zaten ze na hun dagelijkse arbeid 's avonds bij de molen van Telkamp, later Hassing. Maar 's zondags was de grote dag. Schip ahoy! Grote vaart vooruit! Bij het krieken van de morgen werden fietsen en hengels gereed gemaakt en dan ging het richting Schildmeer. Het was weer zover. Een stralende zondagmorgen. Een bootje "Op Hoop van Zegen" gehuurd en de zeelui verlieten de kade. Aldert aan

De poldermolen van de Uiterbuursterpolder, aan het **Schildmeer**, zw-zijde. Vlucht 76 voet, bemaalde 286 ha. land. Gebouwd in 1885 door molenmaker P. Medendorp, gesloopt begin 1938.

Foto: B. van der Veen Czn, ongedateerde opname.

de riemen was stuurman en Jakob was kapitein.

"Kiek eens Aldert, wilde eenden". Aldert lachte. Er was veel te zien. Aan de overkant van het meer werd het anker uitgeworpen, niet ver van twee poldermolens. De visserij ging beginnen, maar het vlotte slecht. *"Er zit vast geen onweer in de lucht",* zei Jakob, *"anders zouden ze vast beter bijten."* Voor de variatie maar eens een boterham en een paar slokken uit het platte flesje, dat ze altijd in de binnenzak van de jas hadden.

Beiden werden slaperig en een ogenblik de ogen dicht doen kon geen kwaad. Waar kun je beter rusten dan tegen een paar hooioppers, die op de kade stonden? Spoedig sliepen beiden als een roos.

Toen ze begonnen te vissen, hadden ze in de verte nogal lawaai gehoord. Het leek veel op een feestje, waar sommigen te veel hadden gedronken. Door een paar mensen werden de slapers wakker geschud. *"Goede morgen, jongens. En wil het vissen wat?"* *"Nee,"* zegt Jakob, *"maar wat is daar ginds wel te doen?"* Er kwam een verhaal over de beide watermulders. Ook zij hadden een maal de dauw over hun dorstig land van de liefde gekregen. Maar na al die jaren waren ze op stoppeland terecht gekomen en de dauw was opgedroogd.

En nu hadden ze maar besloten om de vrouwen te verruilen en daarom vierden ze feest. Er was echter een

probleem geweest. De vrouwen waren niet gelijk. De ene was zeer gezet en zwaar van gewicht en de andere dun en licht.

Beiden waren op de weegschaal gezet en de eigenaar van de dikke moest heel wat ponden inleveren. Maar ze hadden een oplossing gevonden. Een vet varken was voor die dag geslacht. De man, die de dunne vrouw kreeg, ontving toch zijn gewicht terug in de vorm van spek en vlees. De rest werd gebraden en door de gasten geconsumeerd.

Dan is er nog een probleem. Het feest was mooi, maar er was niemand om voor te dragen. Misschien konden de vissers hen helpen. *"Ik niet",* zei Jakob, *"maar Aldert is beroepsartiest".*

Met elkaar gingen ze naar de feestzaal, het gemaal naast de molen. Van een paar tafeltjes werd een toneel gebouwd en een stoel deed dienst als trapopgang en Aldert kon beginnen. Een gezongen voordracht over de liefde.

't Was op een oudejaarsavond laat, avond laat. Toen reed er een sjeesie over de straat. Het ging over een moeder en een dochter. Het kind was al een poosje onwel. Een raar gevoel in de buik. Moeder had een goed middel.

Moeder die nam er de molentrom, molentrom

En dat ging maar van draai nog eens om.

Maar zwarte koffie hielp niet. Het werd eerder minder. Dan maar op

de late avond in het sjeesje naar de dokter. Het onderzoek duurde niet lang en nog voor nieuwjaar was de uitslag bekend.

Moederlief, weet je wat je dochter scheelt, dochter scheelt?

Zij heeft te veel met de jongens gespeeld.

En de moraal van het lied was:

En zo kun je zien, wat de jongens zijn, jongens zijn

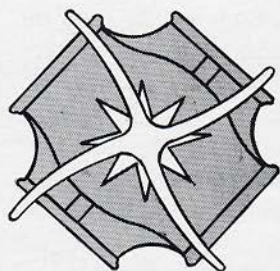
Mooi voor de gein, maar vals van schijn.

Het feest liep ten einde. Het flesje in de binnenzak was niet weer nodig. De hengels werden weer opgeborgen en daar ging de boot! Of het de schuld was van het kompas, of de poolster stond op een andere plaats die dag, maar de zeelui waren vaak uit de koers.

Thuis gekomen gingen ze direkt onder de wol.

Kom ik bij Steendam op de dagcamping, dan tuur ik op het eenvoudige steiger over het meer. Weg de molens en ook de vissers. Met het verdwijnen van de molen van Tetjehorn was de laatste romantiek van "Schildzee" verdwenen. Alleen nog de legende van het kasteel, waar jonkvrouw Tetje woonde. Ze kon zo vlug aardappels schillen, dat je haar mesje kon horen gieren.

Najaarsstormen gieren over het meer. Hoge golven. Geen molens. Tussen het gieren van de wind nog een ander geluid: het gieren van het mesje van jonkvrouw Tetje.

Jaarvergadering 22 april 1993

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

door C.E. van der Horst.

De jaarvergadering van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens werd in het 20e jubileumjaar gehouden in het Verenigingsgebouw van de Nederlands Hervormde Kerk te Hoogkerk.

Mogelijk veroorzaakt door het fraaie voorjaarsweer, was de belangstelling voor deze vergadering minimaal te noemen. Buiten het bestuur om kon de voorzitter slechts een dertigtal leden verwelkomen.

In de aankondiging voor deze vergadering werd ook reeds van te voren medegedeeld dat deze een sober en eenvoudig karakter te zien zou geven. Bij de opening deelde de voorzitter mede dat het heden aftredend bestuurslid dhr. J. van Dijk, helaas niet aanwezig kon zijn. Verder bleken er geen ingekomen stukken en of mededelingen te zijn. Hierna las secretaris Dr. F. L. Humbert de notulen voor en op een kleine correctie na, werden deze door de leden goedgekeurd.

Vervolgens kregen de aanwezigen het jaarverslag en het financiële verslag 1992 uitgereikt, waarna de voorzitter gelegenheid gaf voor een korte lees pauze.

Het jaarverslag werd goedgekeurd. Voor de niet aanwezige leden is dit jaarverslag in dit nummer van 'De Zelfzwichter' opgenomen.

Punt 5 op de agenda betrof het financiële verslag. Penningmeester Mevr. B. Tiemens lichtte dit nader

toe. zij kon niet nalaten even hulde te brengen aan bestuurslid B. Dijk en echtgenote voor hun inzet op beurzen en lezingen. Samen verkochten zij diverse artikelen en promootte zij de Vereniging waar dit mogelijk was! Een wel gemeend applaus viel hen ten deel! De financiën werden goedgekeurd en ook de kascommissie stelde voor decharge te verlenen aan het bestuur voor het door de penningmeester gevoerde beleid.

Bestuursmutaties: De heer J. van Dijk, bestuurslid vanaf het prille begin van de vereniging, was thans niet meer herkiesbaar. Dhr. van Dijk die jarenlang een goede inzet voor de Vereniging heeft gehad, kampt met gezondheidsproblemen. De ontstane vacature is opgevuld door het met algemene stemmen benoemen van de heer T. Kalk. De bestuursleden de heren B. Dijk en J. R. Rubingh werden nogmaals voor vier jaar herbenoemd. Na de pauze met koffie werd door de heer M. E. van Doornik een groot aantal dia's getoond van molens in Engeland en Schotland, door hemzelf opgenomen tijdens een fietstocht in 1984 en een auto-reis in 1986.

Deze zeer fraaie dia's werden toegelicht door de heer D. J. Tinga. De aanwezigen konden genieten van deze prachtige verzameling van de nog steeds aanwezige molenrijkdom van onze overzeese burens. Om kwart voor tien kon de voorzitter deze twintigste jaarvergadering afsluiten.

Al sinds 1613 maalt deze korenmolen met middenslagrad te Blair Atholl in Schotland nog steeds tot op de huidige dag!

Foto: M.E. van Doornik, 10 juli 1986.

Waar zitten onze leden?

door Bé Oomkens.

Van 80 procent van de leden is door allerlei contacten bij het afdelingsbestuur Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars bekend op welke molen ze draaien, bij wie ze lessen, enz.

Van een aantal is dat niet bekend. Bij de aanmelding als lid van het Gilde wordt gevraagd ook contact op te nemen met het afdelingsbestuur.

Om de lijst compleet te maken en te houden, wordt aan de leden van het Gilde gevraagd veranderingen schriftelijk of telefonisch door te geven aan de secretaris van de afdeling Groningen: B. Oomkens, Nassaustraat 65, 9675 EN Winschoten, tel. 05970-14269.

Als ons om informatie wordt gevraagd, kunnen dan de juiste gegevens worden verstrekt.

Sarrieshutten in de provincie Groningen

door Piet van Dijken (evenals de foto's).

Naar aanleiding van het artikel van dhr. T. de Jong in 'De Zelfzwichter' van maart j.l., waarin de vraag werd gesteld of er nog meer sarrieshutstenen zijn te vinden, het volgende:

(Allereerst een lijst van sarrieshutten, welke heden ten dage nog zijn te vinden in onze provincie.)

1. UITHUIZEN, gem. Eemsmond.

Staande aan de Mennonietenkerkstraat, ten oosten van de koren- en pelmolen *De Jonge Jan*. Wordt momenteel gerestaureerd en vervolgens ingericht door de gemeente als VVV-kantoor. De originele staat is door gebruik van nieuwe stenen grotendeels verloren gegaan.

2. UITHUIZERMEEDEN, gem. Eemsmond.

Staande achter de woningen aan de Hoofdstraat en valt zodoende niet erg op, als men er langs rijdt. Te bereiken via een particuliere oprit.

In originele staat gerestaureerd en wordt bewoond. In de zuidoost-gevel een steen met het wapen van de provincie Groningen.

3. ZANDEWEER, gem. Eemsmond.

Staande zo'n honderd meter verder oostelijker dan de koren- en pelmolen *Windlust* aan de noordzijde van de Molenhorn, de weg naar Eppenuizen. Wordt bewoond en is nog in vrij originele staat.

4. KANTENS, gem. Eemsmond.

Staande aan de ringweg iets ten noordwesten van de Ned. Herv. Kerk. Is wit bepleisterd en van een aanbouw voorzien. In de oostgevel gesmeede ankers, waaruit het jaartal 1651 valt op te maken.

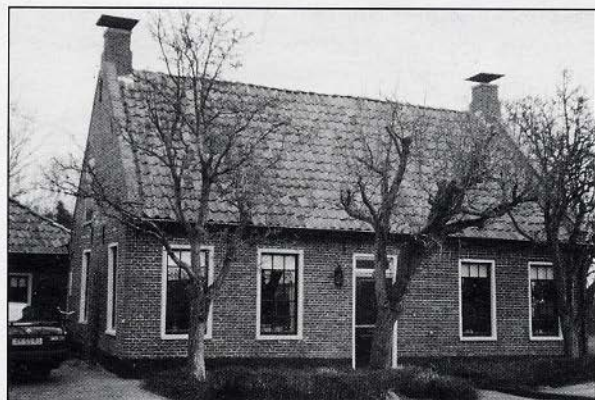
5. 't ZANDT, gem. Loppersum.

Staande ten westen van de Terhornseweg tussen 't Zandt en Schatsborg. Hier stond vroeger de Leermenster molen. In originele staat bevindende, onbewoonde sarrieshut, met in de oostgevel een steen met het wapen van de provincie Groningen.

6. OOSTWOLD, gem. Scheemda.

Staande ca. 100 meter ten noorden van de Goldhoorn, nabij de in 1966 verbrande koren- en pelmolen van Schaub, v/h Kranenborg. Van deze molen resteert nog een klein gedeelte van het muurwerk. Bewoonde, in originele staat bevindende exemplaar.

Sarrieshut Uithuizermeeden.

Sarrieshut Zandweer.

Sarrieshut Oostwold.

Sarrieshut 't Zandt.

7. HOUWERZIJL, gem. De Marne.

Staande aan de zuidkant van de Molenstraat aan de oostkant van het dorp. Wordt bewoond, doch de zuidgevel is bepleisterd, terwijl het houtwerk in moderne kleuren is geschilderd. De onderhoudstoestand is ook niet al te best.

8. GARNWERD, gem. Winsum.

Staande aan de driesprong, direkt ten westen van korenmolens *De Meeuw*. Bewoond exemplaar, doch geheel gemoderniseerd met o.a. moderne ramen, voordeur en dakpannen. Plankje met opschrift: "Sarrieshut 1628".

9. VISVLIET, gem. Zuidhorn.

Staande aan de oostkant van het dorp, aan onverharde weg, zo'n honderd meter ten zuiden van de Heirweg, de Molenweg. Gemoderniseerd bewoond exemplaar, wit geschilderd en van moderne ramen voorzien. Gebouwd in 1824 ter vervanging van een oudere voorganger. In de oostgevel muurankers in de vorm van 1824.

10. HAREN, gem. Haren.

Staande te Harendermolen in de wegsplitsing Rijksstraatweg en Hoge Herenweg, achter het restaurant "Le Grillon". Bij deze hut stond tot 1822 of 1823 de standerdmolen van Haren. In originele staat bevindende exemplaar.

Verstild verleden (6)

door H.A. Hachmer.

Ditmaal reizen we naar Bierum. Hier stond een geheel houten achtkante bovenkruier met stelling. Vóór 1853 stond er op de "meulenbarg" te Bierum een standerdmolen. Over deze molen is weinig bekend. Van de molen op de foto weten we meer.

Hij werd in 1853 gebouwd voor R. Offeringa als korenmolen. Daarna nam H. H. Kimm de molen over. Een deel van zijn familie zal op deze foto wel linksonder bij het molenaarshuis staan. De personen op de stelling zijn niet bekend. Ongewijfeld staan de molenaar en de knecht er bij. In 1927 kocht W. Ausema de molen en deze verving de

molen in 1928 door een elektrische maalderij. In de volksmond bleef men de molen als 'Molen van Ausema' noemen. Hij zal het gevluht van 72 voet wel nooit in werking hebben gesteld. De molen werd door hem op afbraak verkocht aan W. Bleeker uit Holwierde. Deze zal het achtkant waarschijnlijk wel hebben verzaagd op zijn houtzaagmo-

len *De Hoop*. Het was in ieder geval prima uitgewerkt hout. Het restant is vermoedelijk verwerkt in een of ander gebouw. Bierum verloor in ieder geval een prachtig monument, al zal men het toentertijd niet zo gevoeld hebben.

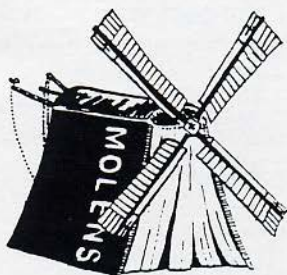
*De molen met houten onderstuk van **Bierum** omstreeks 1900. Het geasfalteerde bovenachtkant is gedeeltelijk gepotdekseld onder de kroonlijst!*

Foto: Rijksarchief Groningen.

Over een molenverzameling

door C. E. van der Horst.

● 1. M. Paskamp-van Santen "**Watermolens Frans en v. d. Ham en de papiermakerij in Mander**" - Mander april 1992 - 56 pag's - geïllustreerd. Prijs f. 13,— inkl. porto. Uitgave van de Stichting Historische Kring Vasse Mander Hezingen. Een dun boekje met de geschiedenis van de bekende watermolen van Frans en enige andere molens in het Twentse Mander. Een vrij droge opsomming van historische feiten. Op pag. 35 staan bijvoorbeeld op niet minder dan 4 regels, alleen kadastrumnummers vermeld en daar zullen weinigen in geïnteresseerd zijn! Verder bevat het boekje 40 pagina's werkelijke tekst, terwijl zo'n 16 pagina's gevuld zijn met stamreeksen, noten en bibliografie....

Bestellen bij Boekhandel Witkam - De Heurne 24 - 7511 GX Enschede. Telefoonnummer 053-312773.

● 2. Na enkele jaren stilstand is de molen-amateurfotograaf A. Carre uit België weer op stap geweest om foto's te maken van alle nog bestaande wind- en watermolens in België. Uit mijn eerdere aankondigingen heeft u kunnen concluderen dat afbeeldingen van de molens in Vlaanderen inmiddels voltooid zijn.

In 1991 en 1992 heeft hij watermolens gefotografeerd in de Waalse provincie Luik. Verkrijgbaar zijn 99 zw/w foto's - formaat 9 x 13 cm. met apart bijgevoegde losse summiere gegevens. De totaalprijs is 1.800 B.Fr. (is ± f. 100,—), inkl. porto. Jammer dat Carre van vele molens alleen het rad, of wat daarvan is over gebleven, op de foto heeft vastgelegd. Van het gebouw is dan niets te zien, jammer, van een windmolen fotografeert men toch ook niet alleen de kap met de wieken?

Maar ja, het is toch leuk om iets van deze molens te bezitten. Over enkele jaren zal er van de meeste molens wellicht niets meer over zijn....

Inlichtingen over deze foto's bij dhr. Armand Carre - Roy de Blicquy laan 37, 3970 Leopoldsburg (België) .

● 3. In een kleine oplage verscheen in 1992 weer eens een Zaan's molenboek:

J . Klopper **"Molens te Jisp"** in A-4 formaat - 112 pagina's - Prijs f. 42, 25 inkl. verzend- en portokosten.

Helaas is deze uitgave in offset gedrukt, waardoor de afbeeldingen een fotokopieachtig resultaat te zien geven. Jisp was vóór de herindeling de kleinste Zaan-gemeente en over de aldaar gestaan hebbende molens is nog niet veel gepubliceerd. In het hier vermelde boek worden alle molens beschreven die

Ook meelmolen "De Koker" in Wormer wordt beschreven in het boek "Molens te Jisp".

Collectie: C.E. van der Horst.

ooit in deze gemeente hebben gestaan. Het is een helder en duidelijke uiteenzetting geworden. Naast de Jisper molens zijn ook nog enkele beschrijvingen opgenomen van molens in het naast Jisp gelegen Wormer, alsmede de watermolens *De Schaalsmeermolen* en de nog bestaande *Nekkermolen*. In het boek zijn afbeeldingen en getypte beschrijvingen opgenomen van de originele windbrieven. Ook krantenberichten zijn opgenomen, jammer genoeg niet allen gedateerd. Aardig is een pagina met Zaanse molenuitdrukkingen.

Kortom een interessant boek, waar ikzelf van heb genoten.

Bij bestelling eerst even informeren of er nog exemplaren te verkrijgen zijn.

Adres: Dhr. J. Kloppe - Weiver 5 - 1546 LA Jisp (tel. 02982-1371).

● 4. Susanne Sommer "*Mühlen am Niederrhein*" - Köln - 1991 - 414 pag's. rijk geïllustreerd in zw/w. ISBN 3-7927-1113-3 - Prijs DM 68,—.

De ondertiteling van dit boek luidt: **Die Wind-und Wassermühlen des linken Niederrheins im Zeitalter der Industrialisierung (1814-1914).**

Een boek over molens (en fabrieken) uit een belangrijk industrieel gebied van Europa, gelegen tegen de Limburgse grens. Een gebied met eertijds een enorme verscheidenheid aan industriële bezigheden. Een dik boek dat in het eerste gedeelte de diverse bedrijven de revue laat passeren. Het is het meest interessante gedeelte uit dit boek.

Het tweede gedeelte, beginnend bij pag. 174 is een opsomming van alle wind- en watermolens (1814-1914) die in dit gebied bestaan hebben. Alles genummerd en op te zoeken op een los bijgevoegde topografische kaart.

En dit gedeelte is teleurstellend! De waarde van een boek immers, ligt in het gebruik als naslagwerk van molengegevens: historisch, en zo mogelijk ook technisch, geschiedkundig.

Nu beoogt dit werk niet verder te gaan dan tussen 1814 en 1914, maar als een bouwjaar wel bekend is en toch niet wordt genoemd is dat op z'n minst teleurstellend. Bovendien gaat men van sommige molens wel na 1914 verder, maar stopt dan bijvoorbeeld bij 1952 en dat betekent dat over 40!!! jaar niets meer wordt vermeld....

Er staan in dit boek veel fraaie oude foto's (zelfs nog een foto met een hakenkruis-vlag, op pag. 238) Maar dikwijls zijn de foto's ongedateerd (pag 240 bijvoorbeeld) of onjuist gedateerd (Zons, pag. 249 waarop 2 foto's uit 1910, hetgeen m.i. 1909 en 1910 had moeten zijn).

Kortom een (kostbaar) boek dat je weliswaar met plezier doorbladert, maar vervolgens wegzet om het nooit meer te gebruiken. Jammer!

● 5. Het vermaarde tijdschrift voor molinologie "*Molenecho's*" (België) heeft een index uitgegeven op de eerste negen jaargangen van haar tijdschrift 1973-1981. Samenstelling Dr. P. Mattelaer.

Deze index telt 75 blz. in A-4 formaat en bevat 850 plaatsnamen, 1250 persoonsnamen en 150 trefwoorden.

Voor bezitters van deze eerste 9 jaargangen een onmisbare leidraad. Nederlandse geïnteresseerden storten f 17,- op de Rabobank Sas van Gent, banknr. 14.21.48.121 t.n.v. Luc. Goeminne (Molenzorg) te Zulte (België). Onder vermelding 'Index 1973-1981'.

● 6. Ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan van de Krijt- en Trasmolen **d'Admiraal** te Buiksloot verscheen in 1992 een gelijknamig boekje geschreven door Mr. J.H. van den Hoek Ostende.

Het is de geschiedenis van een echte industriemolen onder de rook van Amsterdam die sinds 1989 bemalen wordt door de Groninger vrijwillig molenaar H.Y. Hilberdink. Verschillende fraaie foto's verlichtigen de tekst.

Het boekje 14x20 cm. telt 24 pagina's met zw/w foto's binnen de tekst en het omslag in kleuren.

Het is verkrijgbaar bij Harm Ydo Hilberdink - Transvaalstraat 60 HS -1092 HN Amsterdam (tel. 020-6946272) en de prijs bedraagt f. 13,— franko. (Zie afb. 3).

Oostgroninger Maaldagen 1993

Evenals vorige jaren is er ook voor dit jaar een rooster voor de Oostgroninger maaldagen opgesteld en wel als volgt:

19 juni	km <i>Veldkamp's meuln</i>	Bellingwolde
26 juni	korenmolens	Winschoten
3 juli	km <i>De Onrust</i>	Oude Pekela
10 juli	standerdmolens	Bourtange en Ter Haar
Zondag 18 juli Oostgroninger Maaldag alle maalvaardige molens		
24 juli	km <i>De Korenbloem</i>	Vriescheloo
	pm <i>Weddermarke</i>	Wedderveer
31 juli	km <i>De Onrust</i>	Oude Pekela
	km <i>Nieman's meuln</i>	Veelerveen
7 aug	pm <i>Veldkamp's meuln</i>	Bellingwolde
21 aug	korenmolens	Winschoten en Kolham
28 aug	km Ganzedijk	Finsterwolde
11 sep	alle maalvaardige molens	
18 sep	korenmolens	Vriescheloo en Veelerveen
	pm <i>Weddermarke</i>	Wedderveer
25 sep	korenmolens	Finsterwolde en Kolham.

Afgesproken openingstijden 10.00 - 12.00 uur en 13.00 - 16.00 uur.

Inlichtingen:

L. E. Buiskool, Beukenlaan 4, 9697 RB Blijham, 05976 - 1386

B. Oomkes, Nassaustraaf 65, 9675 EN Winschoten, 05970 - 14269

Rabobank

Voor een hypotheek op maat

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel

Hondensport

Vogelzaden, Vogels

Aquariumbenodigdheden

Hengelsportartikelen

en alles voor Uw huisdieren

Rijksstraatweg 135
Telef. 344816
HAREN (Gr.)

Wij hebben
'n grote collectie
geboortekado's, zoals:

kindercouverts,
rammelaars,
spaarpotten,
servetbanden,
paplepels en
geboortebekers
in zilver en pleet.

GRAVEREN GRATIS!

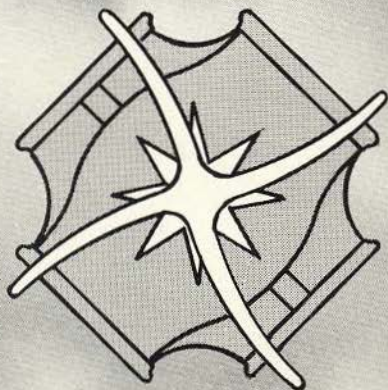
JUWELIER **REPKO**

Herestraat 4
Groningen

Rabobank

Voor een spaarvorm die bij u past

**Vereninging
Vrienden
van de
Groninger
Molens**

Postbus 213
9700 AE Groningen